

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Η'	ΤΕΥΧ. 59 - 60 - 61	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1981	Γραφεία: Όδος Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143 Τηλ. 36.21.651 — 65.11.669
---------	-----------------------	---	--

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΔΡΥΣΙΣ 1906 - ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ 1934

ΕΙΣΔΟΧΗ "ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ", 1976

ΟΔΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 - ΑΘΗΝΑΙ Τ. 143

ΤΗΛ. 3621.651 - 6511.669

ΠΡΟΚΛΗΣΙΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώνει τὴν 24ην Νοεμβρίου 1981, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 7.30 μ.μ. εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἐλευθ. Βενιζέλου 22 — Ὀμήρου, τὴν πρώτην κατὰ σειρὰν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῆς περιόδου 1981—82.

Κατ' αὐτὴν, μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου, θὰ ὁμιλήσῃ ὁ Καθηγητὴς τῆς Πειραματικῆς Φυσιολογίας τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἰωαννίνων κ. Γεώργιος Καλλιστρατος με θέμα :

Δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς Ἡπίρου.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ τιμῆσετε τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐκδήλωσιν με τὴν παρουσίαν σας.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

Ὁ Πρόεδρος
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΣΤΑΘ. Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Γεώργιος Καλλίστρατος

Γεννήθηκε στο Κάιρο Αιγύπτου το 1927.

Έσπούδασε στα Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν, Καΐρου και Ἀμβούργου και ἀνηγορεύθη δύο φορές διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου.

Ἀφοῦ ὑπηρέτησε στήν Ὑγειονομική Ὑπηρεσία τῆς Ὑεμένης ὅπου εἶχε ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τις ἀβιταμινώσεις C κατόπιν ἐμελέτησε γιὰ ἕνα διάστημα στὸ Σουδάν τις δυνατότητες πολυπλοειδισμού τοῦ θάμβακος κι ἄλλων φυτῶν μὲ σκοπὸ τὴν καλύτερευση τῶν ἰδιοτήτων των.

Τὸ 1955 ἐπῆγε στὴ Γερμαίνα ὅπου ἐργάστηκε ἐρευνητικὰ ἐπὶ 23 χρόνια — μέχρι τῆς ἐκλογῆς του ὡς καθηγητοῦ στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων — πρῶτα στὸ Ἰνστιτούτο Φυσιολογικῆς Χημείας, καὶ κατόπιν στὸ ἐργαστήριο ὁρμονῶν τῆς Κλινικῆς Χημείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀμβούργου.

Ἀπὸ τὸ 1957—1970 στὸ μεγάλο Ἐρευνητικὸ Κέντρο MAX-PLANCK.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1971 μέχρι σήμερα εἶναι μέλος τοῦ Ὄργανισμοῦ MAX — PLANCK.

Τὰ ἐρευνητικὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολήθηκε ἴσαν κυρίως:

1. Διατροφή (φυτὰ, ζῶα, ψάρια) παραγωγή τροφίμων.
2. Ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος ἰδιαίτερα μὲ καρκινογόνα καὶ ἀδρανοποίηση αὐτῶν .
3. Κυτταροχημεία, κυτταροστατικά.
4. Σπάνια μέταλλα.
5. Χημικὴ διάλυση νεφρολίθων.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1977 ἐκλέγεται Καθηγητῆς τῆς Πειραματικῆς Φυσιολογίας στὴν νεοϊδρυθεῖσα Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Γιὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1978—1979 ἐκλέγεται Κοσμήτορας τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο 1979—1980 Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ 1980—1981 Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἔχει δημοσιεύσει 81 ἐργασίες πάνω στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ σὲ θέματα ποὺ ἀσχολήθηκε, 3 μονογραφίες, 3 ἄρθρα σὲ ἐπιστημονικὰ βιβλία, ἔχει λάβει μέρος σὲ 34 διεθνῆ καὶ Ἐθνικὰ συνέδρια μὲ ἀνακοινώσεις.

Ὅμιλεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, τὰ Γερμανικά, Ἀγγλικά, Γαλλικά, Ἀραβικά καὶ εἶναι μέλος διαφόρων ἐπιστημονικῶν ὀργανισμῶν ὅπως τὸ MAX—PLANCK, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, Γερμανικῆς Ἐταιρείας Κλινικῆς Χημείας, Γερμανικῆς Ἐταιρείας Ἰατρῶν καὶ ἐρευνητῶν τῆς φύσεως, Ἀμερικανικῆς Ἐταιρείας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν Ἐπιστημῶν, Εὐρωπαϊκῆς Ἐταιρείας Ἐρεῦνης τοῦ Κορκίνου, Ἐπίτ. μέλος τῆς Οὐρολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Χιλῆς, μέλος τῆς διεθνοῦς ὁμάδας ἐργασίας γιὰ τὴν Βιταμίνη C καὶ καρκίνο. Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Ἀγροτικῆς Ἀναπτύξεως Ἠπείρου. Πρόεδρος τοῦ Κέντρου Ὑδροβιολογικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἰχθυοκαλλιέργεια καὶ τῆς ὁμάδας ἐργασίας γιὰ τὰ χέλια.

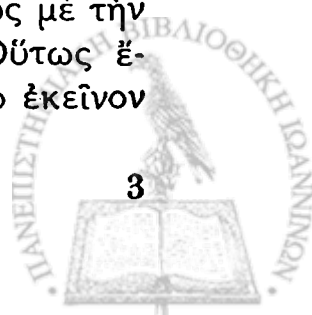
Ἐκτιμήσεις ἑνὸς ἠγήτορος ἀλλὰ καὶ μαχητοῦ στὸ πεδίο τῆς μάχης τοῦ ταξιάρχου κ. Κ. Πανταζῆ

Οἱ συγκρούσεις στὴν Πίνδο

Τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου (συν)ρχης Δαθάκης), κατόπιν ἀγῶνος εἰς τὴν ζώνην τῆς μεθορίου ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῆ. Δὲν κατῶρθωσε νὰ κρατηθῆ οὔτε εἰς τὸ ὄρεινὸν συγκρότημα Ταμπούρι, πού εἶναι φύσει ὄχυρωτάτη τοποθεσία, ἀλλὰ διέρρευσεν εἰς κακὴν κατάστασιν πρὸς Ἐπταχώρι, ὅπου ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος, τὴν νύκτα τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, συνήντησε τὸν στρατηγὸν Βραχνὸν μὲ κλιμάκιον τοῦ ἐπιτελείου τῆς I μεραρχίας. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν τομέα τῆς Πίνδου ἀνελάμβανεν ἡ I μεραρχία. Νομίζομεν ὅτι, πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν, ἐφ' ὅσον ὁ τομεὺς τῆς Πίνδου ἦτο ἐκτεταμένος καὶ αἱ δυνάμεις πού εἶχον διατεθῆ δὲν ἐπῆρκουν, ἔπρεπε νὰ εἶχον διατεθῆ μικρὰ τμήματα εἰς ζωτικὰ σημεία πλησίον τῆς μεθορίου καὶ ἰσχυρὰ κατοχὴ τοῦ ὄρεινου συγκροτήματος Ταμπούρι μὲ δύναμιν τουλάχιστον τάγματος. Ἔτσι θὰ ἐπεβραδύνετο ἡ εἰσβολὴ μέχρι 31 Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' εἶδομεν ὅτι εἰς τὴν φύσει ὄχυρωτάτην αὐτὴν τοποθεσίαν δὲν ἐδόθη μάχη. Οὕτω κατῶρθωσεν ἡ μεραρχία ἀλπινιστῶν νὰ δημιουργήσῃ

ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς θύλακα βάθους 30 καὶ πλάτους 20 χιλιομέτρων.

Ἡ κρίσιμος κατάστασις πού ἐδημιουργήθη, ἠφνιδίασε τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, διότι δὲν περίμενε σοβαρὰν ἐνέργειαν τῶν Ἰταλῶν πρὸς Πίνδον. Ἐν τούτοις ἔλαβεν ἀμέσως ἀποφάσεις καὶ ἔθεσε ταχύτατα εἰς κίνησιν τὸν μηχανισμόν ἐπιστρατεύσεως. Καὶ ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰς διοικήσεις καὶ τὰ ἐπιτελεῖα τοῦ Τ.Σ. Δ.Μ. καὶ τοῦ Β' σώματος Στρατοῦ ἐπέτυχεν νὰ διοχετεύωνται ἐσπευσμένως δυνάμεις, μὲ ὅλα τὰ διατιθέμενα μέσα, εἰς Πίνδον, διὰ νὰ συγκρατήσουν εἰς πρῶτον χρόνον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξουν πέραν τῶν συνόρων. Ἡ ἀντεπίθεσις, ὅπως εἶδομεν, ἤρχισε τὴν 1ην Νοεμβρίου μὲ τμήματα τῆς I μεραρχίας καὶ τῆς ταξιαρχίας ἰππικοῦ, καὶ ἐν συνεχείᾳ μὲ συμμετοχὴν τῆς μεραρχίας ἰππικοῦ καὶ ἄλλων μονάδων πού συνέρρεον διαρκῶς πρὸς Πίνδον. Ἡ ἑλληνικὴ ἡγεσία ἐπέτυχεν ἀπὸ 3 Νοεμβρίου ὑπεροχὴν ἐναντι τῶν δύο συν)των ἀλπινιστῶν, ἡ ὁποία ηὔξανε καθημερινῶς μὲ τὴν εἰσροὴν νέων δυνάμεων. Οὕτως ἐγένετο τὸ μάνδρωμα, ὄχι ἀπὸ ἐκείνον

πού ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν καὶ ἠρωποῖθη ἀπὸ μερικοὺς συγγραφεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διοίκησιν καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Β' σώματος, πού εἶχε δημιουργήσει συνεχῆς ρεῦμα ἐνισχύσεως τῶν δυνάμεων τῆς Πίνδου καὶ συντόνιζε τὰς ἐνεργείας των, μὲ ἐκτελεστὰς τὴν I μεραρχίαν, τὴν ταξιαρχίαν ἰππικοῦ, τὴν μεραρχίαν ἰππικοῦ καὶ ἄλλας μονάδας πού κατηυθύνοντο πρὸς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ἄνήκει τιμὴ εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ τὰς διοικήσεις καὶ ἐπιτελεῖα τῶν μεγάλων μονάδων τῆς περιοχῆς ἐκείνης, πού ἔθεσαν ταχύτατα εἰς κίνησιν τμήματα πεζικοῦ, πυρ)κοῦ, ἰππικοῦ, ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας, κοντινὰ καὶ μακρινὰ, καὶ ἔσπευσαν εἰς Πίνδον.

Ἄλλὰ ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ ἀνήκει εἰς τὰ μικρότερα κλιμάκια, ὅπου, ἀξ)κοὶ καὶ ὀπλίται, πεζικοῦ, ἰππικοῦ, πυρ)κοῦ, ἄνδρες τῆς Χωρ)κῆς, γέροντες καὶ γυναῖκες ἀπὸ τὰ χωριά τῆς Πίνδου, ἔσπευδον μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ ἀποφασιστικότητα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, καί, μὲ κόπους, στερήσεις, ἀγῶνας καὶ θυσίας, συηγωνίζοντο διὰ τὴν συντριβὴν τῶν εἰσβολέων.

Ἄλλὰ ἡ νίκη τῆς Πίνδου ἐπετεύχθη κυρίως, διότι αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις τῆς Ἠπείρου, ἐκράτησαν ἐπὶ 15θήμερον τὸν ὄγκον τοῦ ἰταλικοῦ Στρατοῦ εἰς Καλπάκι ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ ἡ ἰταλικὴ ἡγεσία νὰ ἐνισχύσῃ τὴν μεραρχίαν ἀλπινιστῶν εἰς τὴν Πίνδον.

Ὁ Μαραθῶνας τοῦ Καλπακιοῦ. Γκραμπάλα ἄξονας τῆς Ἀμύνης καὶ οἱ κρίσιμες νυχτομαχίαι

Μὲ τὸ πρῶτον φῶς τῆς 2ας Νοεμβρίου τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἀρχίζει δραστικωτάτην βολὴν κατὰ τῶν θέσεων μάχης εἰς τὰ ὑψώματα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ καὶ ΨΗΛΟΡΡΑΧΗ. Σμήνη ἰταλικῶν βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων εἰς ἀλεπάλληλα κύματα πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὑψώματα, ρίχνουν βόμβας εἰς τὰς θέσεις μάχης, σταθμοὺς διοικήσεων καὶ θέσεις τῆς πυροβολαρχίας τῶν 105) 19, ἡ ὁποία εἶναι ἐγκατεστημένη νοτίως τοῦ ὑψώματος ΣΤΥΛΙΑΝΑ. Πολλὰ βόμβαι πέφτουν εἰς τὸν χώρον μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων ΣΤΥΛΙΑΝΑ — ΨΗΛΟΡΡΑΧΗ καὶ ἄλλαι εἰς

τὰς γύρω χαράδρας. Τὰ πρῶτα κλιμάκια τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἐκμεταλλεύονται τὸν βομβαρδισμόν καὶ ὀρμοῦν πρὸς τὰς θέσεις μάχης, ἀλλὰ τὸ εὐστοχον πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ μας, αἱ φονικαὶ ριπαὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀπλ)λων καὶ τὰ πυρὰ τῶν τυφεκίων τῶν ἀνδρῶν τῆς γραμμῆς μάχης τὰ καθηλώνουν. Εἰς τὰς 15.00 περίπου ἐκδηλώνεται ἰσχυροτάτη ἐπίθεσις ἀπὸ δύο κατευθύνσεις ἀπὸ ΚΑΛΥΒΙΑ ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΥ — ΔΙΑΚΟΠΙΑ, πρὸς τὸ ὑψωμα ΨΗΛΟΡΡΑΧΗ καὶ ἀπὸ ΜΑΝΤΡΙΑ ΝΤΕΜΙΡΗ — αὐχὴν ΑΡΙΣΤΗΣ πρὸς τὸ ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ.

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Η Π Ι Ν Α Κ Ο Θ Η Κ Η

Ἄριθ. 170.—Σεμνοὶ ὅσο καί... ἀλύγιστοι! Οἱ δύο τους. Ἄριστερὰ ὁ Στρατηγὸς Χαρ. Κατσιμηῆτρος. Δεξιὰ ὁ Παναγ. Μαυρογιάνης. (Ἄρχεῖο Ἀλέκ. Τσουκανέλη)

Ἡ ἐπίθεσις πρὸς ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΝ (ὑψ. 1.090 μ.) εὐρίσκει ἀντιμέτωπα τὰ γρανιτένια στήθη καὶ τὸ πείσμα τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν. Ὁ εὐψυχος καὶ καρτερικὸς ἀνθ)γὸς ΤΣΑΝΤΗΛΑΣ Π., πού ἔχει τὰ πολυθόλα εἰς τὴν ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΝ, κεραυνοβολεῖ τὰ τμήματα ἐφόδου καὶ τοὺς προξενεῖ βαρείας ἀπωλείας. Οἱ διμοιρίται τοῦ 9ου λόχου, πού ἀμύνονται τοῦ ὑψώματος, ἔφ. ἀνθ)γὸς ΕΞΑΡΧΟΥ ΗΡΑΚΛΗΣ καὶ ἔφ. ἀνθ)στής ΡΑΠΤΗΣ ΚΩΝ)ΝΟΣ, μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν καρτερίαν των ἐμψυχώνουν τοὺς ἄνδρες καὶ μαζί των μάχονται ἡρωϊκῶς. Ὁ λοχίας ΣΤΑΡΑΣ τοῦ ἰδίου λόχου, ἀτρόμητος, πολεμᾷ ὄρθιος μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς ομάδος του. Οὕτω ἡ ἔφοδος τῶν Ἰταλῶν ἀποτυγχάνει μὲ πολλὰς ἀπωλείας.

Τὸ ἐχθρικὸν τμήμα (διλοχία), πού ἐπιτίθεται βορειότερον πρὸς τὸ ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ, ἀνέρχεται ἀπὸ τὰς ἀπροσίτους δυτικὰς κλιτῦς καί, καλυπτόμενον ἀπὸ τὴν χαμηλὴν νέφωσιν, κατορθώνει καὶ φθάνει μὲ ἓνα λόχον εἰς τὸ βορείως τῆς ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ ἀντέρεισμα καὶ μὲ τὸν ἄλλον λόχον εἰς τὸ νότιον ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ πού δὲν κατεῖχεται, ἐλλείπει ἐπαρκῶν δυνάμεων. Ὁ λόχος πού ἔφθασεν εἰς τὸ ἀντέρεισμα, πλησίον τοῦ αὐχένος ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ ἀποκρούεται ἀπὸ τὰ δραστικὰ πυρὰ τῶν πολ)λων τοῦ ΤΣΑΝΤΗΛΑ καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ τάγματος μὲ τὴν ἐφεδρικὴν διμοιρίαν τοῦ 9ου λόχου τοῦ ἔφ. ἀνθ)γοῦ ΒΑΡΔΑΚΗ.

Ἀλλὰ ὁ λόχος πού εἶχεν ἀναβῆ εἰς τὸ νότιον ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ, θάλλει μὲ πυρὰ ἀπὸ τὰ νῶτα τὸν 10ον λόχον, πού εὐρίσκετο εἰς τὸ βόρειον ὑψωμα (1201,5 μ.). Ὁ λόχος πιεζόμενος ἀπὸ βορρᾶ, καὶ δεχόμενος ἐπίθεσιν ἀπὸ νότον μὲ τὸ σκοτάδιασμα, διαρρέει πρὸς ὑψωμα ΚΟΖΑΚΟΝ. Τὴν νύκτα μὲ τὴν ἀνεμοθύελλαν ὁ ἀγὼν ἔπαυσεν. Ἐδημιουργήθη ἀμέσως νέα γραμμὴ μὲ τὸν 9ον λόχον εἰς τὰς θέσεις πού κατεῖχεν εἰς τὴν ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΝ (1.090 μ.), μὲ τὴν ἐφεδρικὴν διμοιρίαν καὶ τὴν διμοιρίαν ὄλων εἰς τὸ βραχῶδες ὑψωμα, μεταξὺ ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ καὶ ΣΤΥΛΙΑΝΑΣ, μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς ομάδος διοικήσεως καὶ τοὺς μεταγωγικοὺς τοῦ τάγματος καὶ τὴν ἐφεδρικὴν διμοιρίαν, εἰς τὸ ὑψωμα ΣΤΥΛΙΑΝΑ — καὶ μὲ τὸν 10ον λόχον, ἀνασυντασσόμενον, εἰς τὰ ἀμέσως νοτίως τῆς ΚΟΖΙΑΚΑΣ ἀντερείσματα. — Τότε ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἐπεκοινώησε διὰ τηλεφώνου μὲ τὸν (συν)χην πυροβολικοῦ Ἀσημακόπουλον τὸν ὁποῖον παρεκάλεσε νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τῆς μεραρχίας νὰ σταλῆ λόχος ἐκ τῆς ἐφεδρείας, διὰ νὰ ἐνεργηθῆ ἀμέσως ἀντεπίθεσις πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ. Τὰ μεσάνυκτα ἔφθασεν εἰς τὸ ὑψωμα ΣΤΥΛΙΑΝΑ ὁ ὑποδιοικητὴς τοῦ (συν)τος ἀντ)χης Κυριαζῆς Γεώργιος μὲ τοὺς 1ον καὶ 7ον λόχους, μειωμένης δυνάμεως, διότι ἀπὸ τὴν χιονοθύελλαν καὶ τὸ σκότος ἔμειναν πολλοὶ θραδυποροῦντες, καὶ ἐκεῖνοι πού ἔφθασαν ἦσαν περίπου 150 ἄνδρες. Χιονοθύελλα καὶ ἀνεμοθύελλα ἐμαίνε-

Άριθ. 171.—Το Έλλην. Περβολαϊό (Περβελαρχία 105 γμ. μοίρας λογα, ου Γ. Παπαβασιλοπούλου (VIII Μεραρχίας) στο Γκοσμάρι Κουρβελεσίου (10.241). (Άρχείο Έλ. Ψαρρά).

Άριθ. 172.—Τελετή θεμελιώσεως ναού κοντά στο Χάνι Δελβινάκι 16.7.1939. Ά-
ριστερά Χ. Κατσιμήτρος. Δεξιά ό Σπυρίδων. (Άρχ. Άπ. Βερτοδούλου).

το ὄλην τὴν νύκτα.

Δι' αὐτὸ ὁ διοικητὴς τοῦ τάγμα-
τος μὲ τὸν ἀντι)χην Κυριαζῆν ἀπε-
φάσισαν νὰ γίνῃ ἡ ἀντεπίθεσις τὴν
χαραυγὴν ἀθορύβως ἄνευ ὑποστη-
ρίξεως τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ διοικη-
τὴς τοῦ τάγματος, μετὰ τὰ μεσά-
νυχτα, ὠδήγησε τοὺς 150 ἄνδρας
τῶν δύο λόχων εἰς τὸν αὐχένα ΨΗ-
ΛΟΡΡΑΧΗΣ ἀπ' ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ
ἀντεπίθεσις. Κατένειμε τὴν δύναμιν
εἰς δύο κλιμάκια· πρῶτον κλιμάκι-
ον 1ος λόχος (ὑπόλ. ΒΑΣΙΛΑΣ) 80
ἄνδρας, δεύτερον κλιμάκιον 7ος λό-
χος (ὑπόλ. ΚΑΡΑΜΠΑΤΗΣ) μὲ 70
ἄνδρας. Ἐπικεφαλῆς τοῦ πρώτου
κλιμακίου ἦτο ὁ λοχαγὸς Τσίτος
Γεώργιος, ποῦ κατεῖχε πρὶν τὸ ὕψω-
μα καὶ ἐγνώριζε καλῶς τὸ ἔδαφος.
Μεταξὺ πρώτου καὶ δευτέρου κλι-
μακίου ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος
μὲ τὴ διμοιρίαν πολυβόλων Ἀνα-
γνωστοπούλου· οἱ ἄνδρες φέροντες
τὰ πολυβόλα εἰς τοὺς ὠμούς των.

Η ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΗΣ 3ης ΝΟΕΜ- ΒΡΙΟΥ

Ἡ ἀντεπίθεσις ἐγίνε κατὰ τὸ χά-
ραγμα. Ἡ ἀνοδος πρὸς τὸ ὕψωμα
ἦτο τόσον ἀθόρυβος ὥστε οἱ Ἴτα-
λοι κατελήφθησαν ἐξ ἀπῆνης καὶ αἰ-
φνιδιασθέντες ἀνετράπησαν πρὸς
τὰς βορείας κλιτῆς τοῦ ὕψωματος,
ἐγκαταλείψαντες ἐπὶ τόπου 20 νε-
κρούς, 5 αἰχμαλώτους, 5 ὄπλοπολυ-
βόλα, 4 ὀλμίσκους, πλεόν τῶν 20
τυφεκίων, χειροβομβίδας καὶ πυρο-
μαχικά. Τρεῖς ὄπλοβοληταὶ τοῦ ἐ-
χθροῦ, παρὰ τὸν αἰφνιδιασμόν τῶν
ἄλλων, μένουν εἰς τὰς θέσεις των.
Ὁ εἰς τραυματίζει μὲ χειροβομβί-

δα τὸν λοχαγὸν Τσίτον, ὁ ἄλλος,
τὴν στιγμὴν ποῦ ἐτοιμάζεται νὰ ρί-
ξῃ εἰς τὸν ταγματάρχην, δέν προ-
λαμβάνει, διότι οἱ στρατιῶτι ποῦ ἀ-
νέρχονται φονεύουν αὐτὸν καὶ τοὺς
ἄλλους δύο. Αὐτὰ γίνονται ἐντὸς
δευτερολέπτων. Εἶναι τόση ἡ ὄρμη
καὶ ἡ ἀμιλλα, ποῦ τὸ δεύτερον κλι-
μάκιον φθάνει μαζὶ μὲ τὸ πρῶτον
εἰς τὴν κορυφὴν. Τοποθετοῦνται ἀ-
μέσως τὰ τέσσαρα πολυβόλα· τὰ
φονικὰ πυρὰ των σκορποῦν τὸν θά-
νατον εἰς τοὺς φεύγοντας πανικο-
βλήτους Ἴταλούς, οἱ ὅποιοι παρα-
σύρουν ὀπίσω καὶ τὸ ὑπόλοιπον τά-
γμα ποῦ ἀνέβαινε πρὸς τὴν ΓΚΡΑ-
ΜΠΑΛΑΝ. Περισσότεροι ἀπὸ πενήν-
τα ἐφονεύθησαν καὶ ἔμειναν ἄταφοι
εἰς τὰς βορείας πλαγιάς. Ὁ αἰφνι-
διασμός ἐπέτυχε πλήρως καὶ ἡ ἀνα-
κατάληψις τοῦ ὕψωματος εἶχεν ὀλο-
κληρωθῆ ἐντὸς μιᾶς ὥρας μὲ ἐλα-
χίστας ἀπωλείας, τρεῖς στρατιώτας
νεκρούς καὶ τραυματίας τὸν λοχα-
γὸ Τσίτον Γεώργιον καὶ πέντε στρα-
τιώτας. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν παρετηρή-
θησαν τμήματα ἐχθρικά εἰς τὰ ΚΑ-
ΛΥΒΙΑ ΑΡΙΣΤΗΣ. Εἶδοποιεῖται τὸ
πυροβολικὸν καὶ 4 πυροβολαρχίαι
ἀρχίζουν δραστηκὴν βολὴν τὰ ἐχθρι-
κὰ τμήματα διασκορπίζονται. Ἐδῶ
σημειώνομε κάτι περίεργον ποῦ ἔ-
χει γραφῆ εἰς μερικὰ συγγράμμα-
τα. Λοχίας Ἀλθανὸς αἰχμάλωτος
μετέδωσε τὴν πληροφορίαν ὅτι: τὴν
14.00' τῆς 2ας Νοεμβρίου, δύο Ἴτα-
λικά τάγματα ποῦ ἐπετέθησαν πρὸς
κάλυψιν τῆς ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ (1090
μ.), ὅταν ἐπλησίασαν τὰς θέσεις
μας, ἐδέχθησαν φραγμὸν τοῦ ἰδικοῦ
μας πυροβολικοῦ, ποῦ τοὺς προξέ-

Ἄριθ. 173.—Στὸ πετρῶδες κι ἄξενο Κουρβελέσι (Μάρτιος 1941). (Ἄρχ. Ἑλ. Ψαρρᾶ, ἐφ. Ἄνθ)γοῦ).

Αἰσθανόμεστε πὼς αὐτὴ ἡ ἡμέρα (ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940) βάζει πιά σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ καὶ γιγαντιαία σύρραξη αὐτὴ τούτη τὴν ἀγνή δημιουργικὴ ὑπόσταση τοῦ

Πνεύματος τοῦ Ἀνθρώπου μὲ τὸ ἄψυχο, ἀνόσιο κι ἀποτρόπαιο Ρομπὸτ ἐνὸς κτηνώδους ὑλικοῦ Καίσαρισμοῦ.

ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

νησε βαρείας ἀπωλείας, ἦτο δὲ τόση ἡ σύγχυσις τῶν αἰφνιδιασθέντων Ἰταλικῶν ταγμάτων ὥστε ἔφθασαν πανικόβλητα τὴν νύκτα εἰς τοὺς Ποντικάτες, 20 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ μετώπου». Τοιαῦται πληροφορίαι ἀπὸ αἰχμαλώτους ἔπρεπε νὰ ἐλέγχωνται καὶ νὰ μὴ γράφονται. Τοῦτο διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπολέμησαν ἐκεῖ γνωρίζουν ὅτι τὰ δύο αὐτὰ τάγματα, ὅταν ἔφθασαν πλησίον τῶν χαρακωμάτων τῆς ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ (1030 μ.), ἐδέχθησαν ὁμοθροντίας ἀπὸ τὸ πυροβολικὸν μας καὶ πλήγματα φονικὰ ἀπὸ τρεῖς ὁμάδας πολυβόλων τοῦ ἀνθ)γοῦ ΤΣΑΝΤΗΛΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ποὺ ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΝ. Ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας, ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθοῦν εἰς τὴν θάσιν των, ἡ ὁποία ἦτο εἰς τὰ θαμνώδη δυτικὰ κράσπεδα τοῦ ὑψώματος, νὰ ἀναδιοργανωθοῦν καὶ ἔπειτα ἀπὸ μίαν περίπου ὥραν τὴν (15.00') νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἐπίθεσιν. Ἄν ὀλίγοι ἀπὸ τὰ δύο τάγματα ξέφυγαν πρὸς τὰ ὀπίσω, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι διελύθησαν· διότι ἂν δεχθῶμεν αὐτά, ποὺ εἶπεν ὁ αἰχμάλωτος Ἄλβανός καὶ ἐγράφησαν εἰς συγγράμματα, τότε ποῦ καὶ πῶς εὐρέθησαν δύο τάγματα, τὰ ὁποῖα ἐσυνέχισαν ἀμέσως τὴν ἐπίθεσιν μέχρι νυκτός;

Εἰς τὰς 07.30' εἶχε τελειώσει ἡ ἐγκατάστασις εἰς τὸ ἀνακαταληφθὲν ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ καὶ ἤρχισε πάλιν τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν καταγιστικὰ πυρὰ κατὰ τοῦ ὑψώματος, μέχρι νυκτός.

Τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς 4ην Νο-

εμβρίου ἐγίνεν ἀνακατάταξις τῶν δυνάμεων. Ὁ 7ος λόχος ἐστάλη εἰς τὸ τάγμα του πλὴν τῆς διμοιρίας Σαρρῆ, ἡ ὁποία ἐκρατήθη ὡς ἐφεδρεία τάγματος. Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ 7ου λόχου ἐστάλησαν δύο διμοιρίαι τοῦ 3ου λόχου ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγόν Στύπαν Γεώργιον, αἱ ὁποῖαι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ νότιον ὑψωμα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ καὶ εἰς τὸ βόρειον (1201, μ.) ἔμεινεν ὁ 1ος λόχος τοῦ ὑπολοχαγοῦ Βασιλᾶ· ὁ 9ος λόχος, ὅπως ἦτο εἰς τὸ ὑψωμα ΨΗΛΟΡΡΑΧΗ μὲ 3 ὁμάδας πολυβόλων. Εἰς τὰ ὑψώματα ΚΟΖΑΚΟΣ - ΣΟΥΡΕΜΑΔΙΑ ἐγκατεστάθη τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 1)15 τάγματος (ταγματάρχης Ἀποστολίδης Κ.).

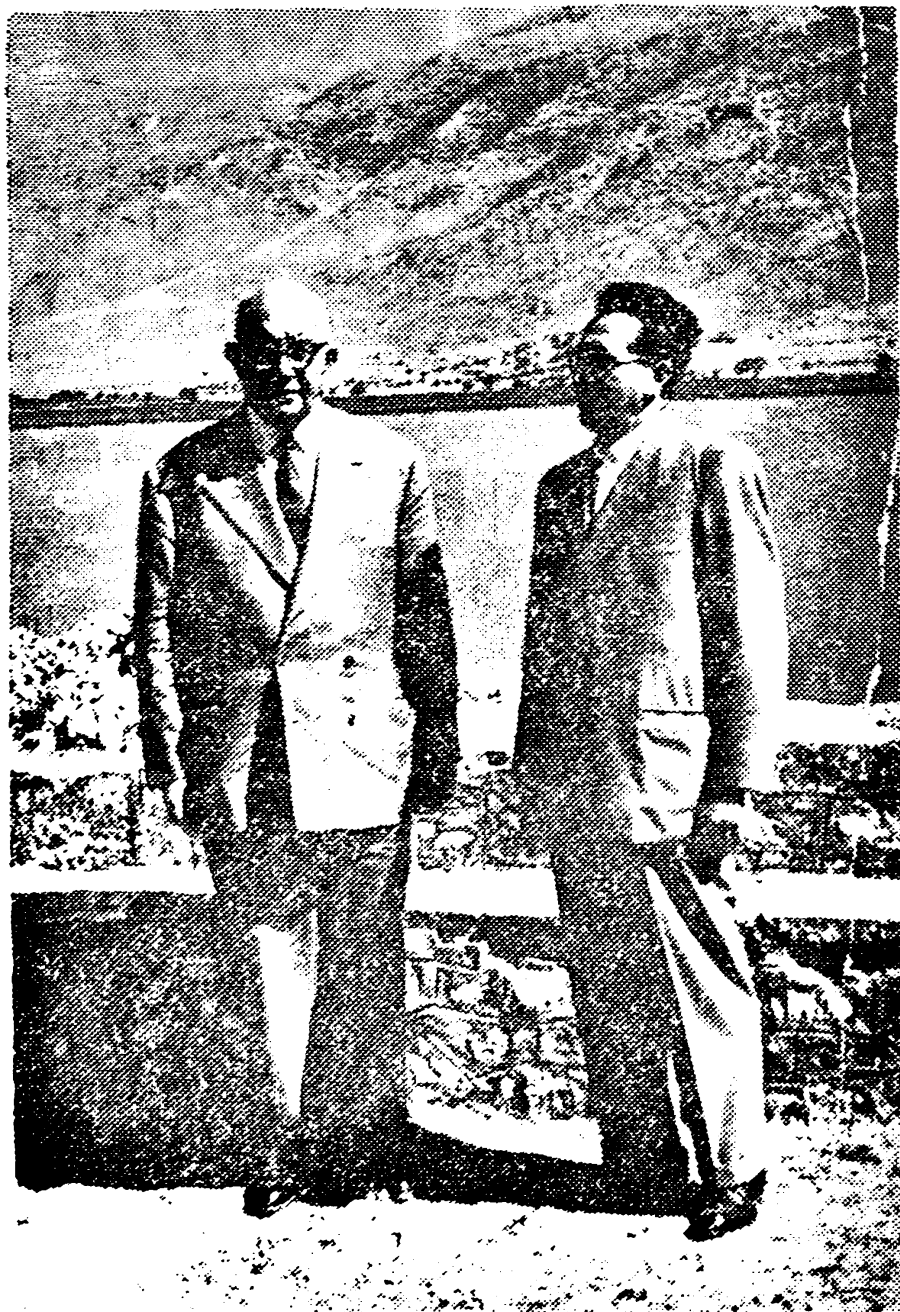
Ἔτσι τὸ 11)15 τάγμα, ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου, περιωρίσθη εἰς τὰ δύο ἐπίμαχα ὑψώματα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑ ΨΗΛΟΡΡΑΧΗ, ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ κυρία προσπάθεια τῶν Ἰταλῶν διοικητῆς τῶν δύο ταγμάτων ἦτο ὁ ἀντ)χης Κυριαζῆς Γεώργιος.

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΛΠΑΚΙ ΜΕ ΑΡΜΑΤΑ

Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, κατόπιν ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ, ἐξώρμησαν 60 ἄρματα μάχης καὶ 80 μοτοσυκλέτται κατὰ τῆς τοποθεσίας Καλπακίου. Ἄλλ' ἡ ὁδὸς εἰς τὴν ὁποίαν ἐκινοῦντο τὰ ἄρματα πλησίον τοῦ Καλπακίου εἶχεν ὑπονομευθῆ ἀπὸ νάρκας, αἱ ὁποῖαι ἐξερρηγνύοντο καὶ τὰ ἄρματα ἀντινάσσοντο. Τὸ πυροβολικὸν τοῦ τομέως ΝΕΓΡΑΔΩΝ, τοῦ ὑποτομέως ΓΚΡΙΜΠΑΝΗΣ, καὶ δύο ἀντιαρμα-

Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Ἄριθ. 174.—Ὁ Παναγ. Μαυρογιάννης Κορίθιος Παργινῆς καταγωγῆς (ἀριστερὰ) μετὸ Σωτ. Ζοῦμπο στὸ Δημοτικὸ Μουσεῖο. (Ἀρχεῖο Πελοπ. Οἰκονομίδη).

Μὲ τὸ 1940 οἱ ἠθικοὶ ὀρίζοντες τῆς Ἱστορίας ἐπλατύνανε ἀπροσμέτρητα, ὄχι γιὰ μᾶς μονάχα, ἀλ-

λά γιὰ ὅλους σύγχρονα τοὺς λαοὺς τῆς γῆς.

ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

τικά πυρ)χία, ήρχισαν δραστη-
κάτην βολήν κατά τῶν ἀρμάτων, τὰ
ὅποια ἔσταμάτησαν εἰς ἀπόστασι
300 μέτρων ἀπὸ τὴν γραμμὴν μάχης
τοῦ 1)40 τάγματος εὐζώνων (ταγμα-
τάρχης Ἀλέξ. Χρυσοχόου). Τότε οἱ
εὐζῶνοι, ποὺ ἠμύνοντο τοῦ λόφου
Καλπακίου, ἀρχίζουν μὲ τὰ πολυβό-
λα, ὄπλοπολυβόλα καὶ τυφέκια φο-
νικά πυρὰ κατά τῶν ἀρμάτων καὶ
τῶν Ἰταλῶν μοτοσυκλετιστῶν. Αἱ
συνεχιζόμεναι ὁμοβροντῖαι ὀλοκλή-
ρου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἀν-
τιαρματικῶν πυροβόλων, τοὺς ἀνα-
γκάζουν νὰ γυρίσουν ὀπίσω πρὸς
Δολιανὰ ὄφου ἄφησαν ἐπὶ τόπος
ἑννέα ἄρματα καὶ 30 μοτοσυκλέ-
τας. Οἱ εὐζῶνοι ὀρμοῦν πρὸς τὰ ἀ-
ναποδογυρισμένα ἄρματα, μαζεύ-
νουν τὶς μοτοσυκλέτες, ἄλλα λάφυ-
ρα καὶ τοὺς τραυματίας ποὺ εἶχον
ἀφήσει οἱ Ἰταλοί. Οἱ χωρικοὶ ποὺ
παρηκολούθουν τὴν μάχην ἀπὸ τὰ
γύρω ὑψώματα ἐξέσπασαν εἰς ζη-
τωκραυγὰς διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑλ-
λῆνων. Ἡ ἀποτυχία αὐτῆ τῶν Ἰτα-
λῶν ἐξύψωσε τὸ φρόνημα τῶν ἰδι-
κῶν μας οἱ ὅποιοι πρῶτην φορὰν
ἀντιμετώπιζον ἄρματα.

Ταυτοχρόνως ἄρματα μάχης ἐκι-
νήθησαν πρὸς Βροντισμένην, βλη-
θέντα εὐστόχως ἀπὸ συγκεντρωτι-
κά πυρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυρ)κοῦ ἀ-
νεστράφησαν καὶ διεσκορπίσθησαν.
Τὰ τμήματα τῆς φάλαγγος Τρίτσιο
(3 τάγματα), παρὰ τὰς ἀπεγνωσμέ-
νας ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ὑψωμάτων
ΨΗΛΟΡΡΑΧΗΣ (1090 μ.) καὶ ΓΚΡΑ-
ΜΠΑΛΑΣ, καθηλώθησαν ἀπὸ τὰ
συνδεδυασμένα πυρὰ πολ)λων, ὄ-
πλοπολυβόλων, τυφεκίων καὶ ὄλων

τὰ ὅποια ἐπέφερον σοβαρὰς ἀπώ-
λειας εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους.

Μέχρι τῆς 5ης Νοεμβρίου αἱ ἀπώ-
λειαι τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸν τομέα
τῆς Ἡπείρου εἶχον ἀνέλθει εἰς 371
νεκρούς, ἐξ ὧν 17 ἀξ)κοί, 1199 τραυ-
ματίαι, ἐξ ὧν 65 ἀξ)κοί, 65 ἀγνο-
ούμενοι, ἐξ ὧν 10 ἀξ)κοί.

Τὴν νύκτα τῆς 5ης Νοεμβρίου ἐ-
βομβαρδίσθησαν τὰ Ἰωάννινα μὲ
ἀρκετάς ἀπωλείας.

Τὴν 6ην Νοεμβρίου ἐπανελήφθη-
σαν αἱ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ὑψωμά-
των ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ - ΨΗΛΟΡΡΑ-
ΧΗΣ, ἀλλὰ καὶ πάλιν χωρὶς ἀποτέ-
λεσμα, διότι ἀνεχαιτίσθησαν ἀπὸ
τὰ πυρὰ τῶν αὐτομάτων ὄπλων καὶ
τυφεκίων τῶν τμημάτων τῆς ἀμύ-
νης. Ὁ στρατηγὸς Ρόσσι γράφει
διὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν: «Τὸ πεζι-
κὸν ἐσυνέχισε τὴν δρᾶσιν του προσ-
κροῦον εἰς τὴν πάντοτε ἰσχυρὰν ἀν-
τίδρασιν, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν αὐτο-
μάτων ὄπλων καὶ τυφεκίων τοῦ ἐχ-
θροῦ ὡς ἐκ τούτου τὰ ἀποτελέσμα-
τα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἦσαν
μέτρια. Κατόπιν τούτου διέταξα ὀ-
πως τὴν πρωΐαν 7ης Νοεμβρίου ἡ
δρᾶσις ἐπαναληφθῆ ἀπὸ τῶν πρῶ-
των ὀρῶν μὲ τὰς ἐξῆς ἐπιδιώξεις:
νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν
κατάληψιν τοῦ ὑψώμα-
τος τῶν 1090 μ. (ΨΗΛΟΡΡΑ-
ΧΗΣ)· μὲ ἄλλα στρατεύματα νὰ προ-
σπαθῆσωμε νὰ παρακάμψωμε τὸν
κόμβον Καλπακίου».

7η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Η ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ. ΔΕΥ- ΤΕΡΑ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ

Τὴν 7ην Νοεμβρίου ήρχισεν ἀπὸ
πρωΐας βομβαρδισμὸς διὰ πυρ)κοῦ

Ἀκόμα καὶ ἡ Μαντάμ Σουσοῦ.

ΣΟΥΣΟΥ.— Πτωχὲ ἄνθρωπε!...

(Τοῦ κ. Φωκί: Δημήτρι(φ)δη).

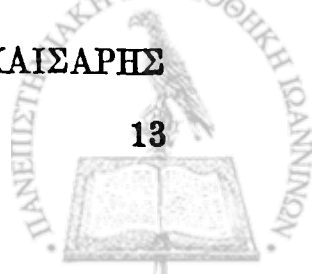
(Ἄθην. Νέα» 28.11.40).

Ἡ Σκώτλαντ Γυὰρὸ ἀνακαλύπτει ποίος διέταξε κωδωνοκρουσία!

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 6 Δεκ. 1940 (Ἰδ. τηλ. «Ἐθνους»). — Ἀπηγήρεις τοῦ ἐλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μᾶς ἔρχονται πανταχόθεν. Ἕνας Ἕλληγν γεωργοκτηματίας εἰς Χάντερ Ρίβερ τῆς Νοτίου Οὐαλλίας αἰφνιδίασε τοὺς περίξ ἀγρότας μὲ κωδωνοκρουσίας τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγροτικοῦ συνοικισμοῦ.

Οἱ κτηματῖαι ἔτρεξαν γὰ ἰδοῦν τί συμβαίνει καὶ τότε ὁ Ἕλληγν τοὺς ἐξήγησεν ὅτι ἐπλήρωσε δύο σελλίνια ἕνα παιδί γὰ κτυπήσῃ τὴν καμπάνα πρὸς ἐορτασμὸν τῶν ἐλληνικῶν θριάμβων. Προσέφερε κερράσματα εἰς τοὺς ἀγρότας, οἱ ὅποιοι ἔπιον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

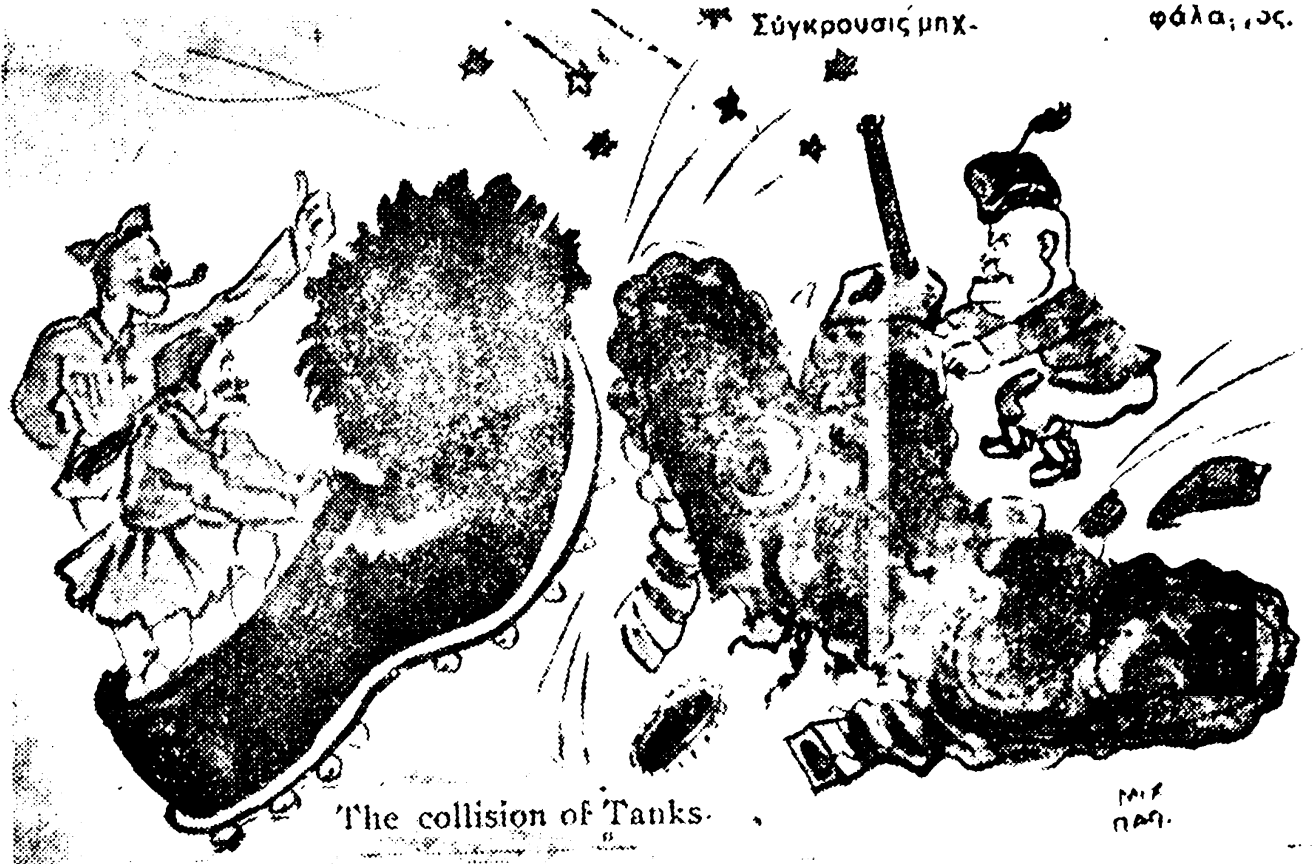
ΧΡ. ΚΑΙΣΑΡΗΣ

Τὸ "Ἔπος τοῦ '40 μετὸ φακὸ τῶν γελοιογρά

Σύγκρουσις μηχ-

φάλαγγας.

The collision of Tanks.

If you like to Mousoliat
Try again in Greece your chance
And the Euzones they will teach you
How to do the Bear's dance.

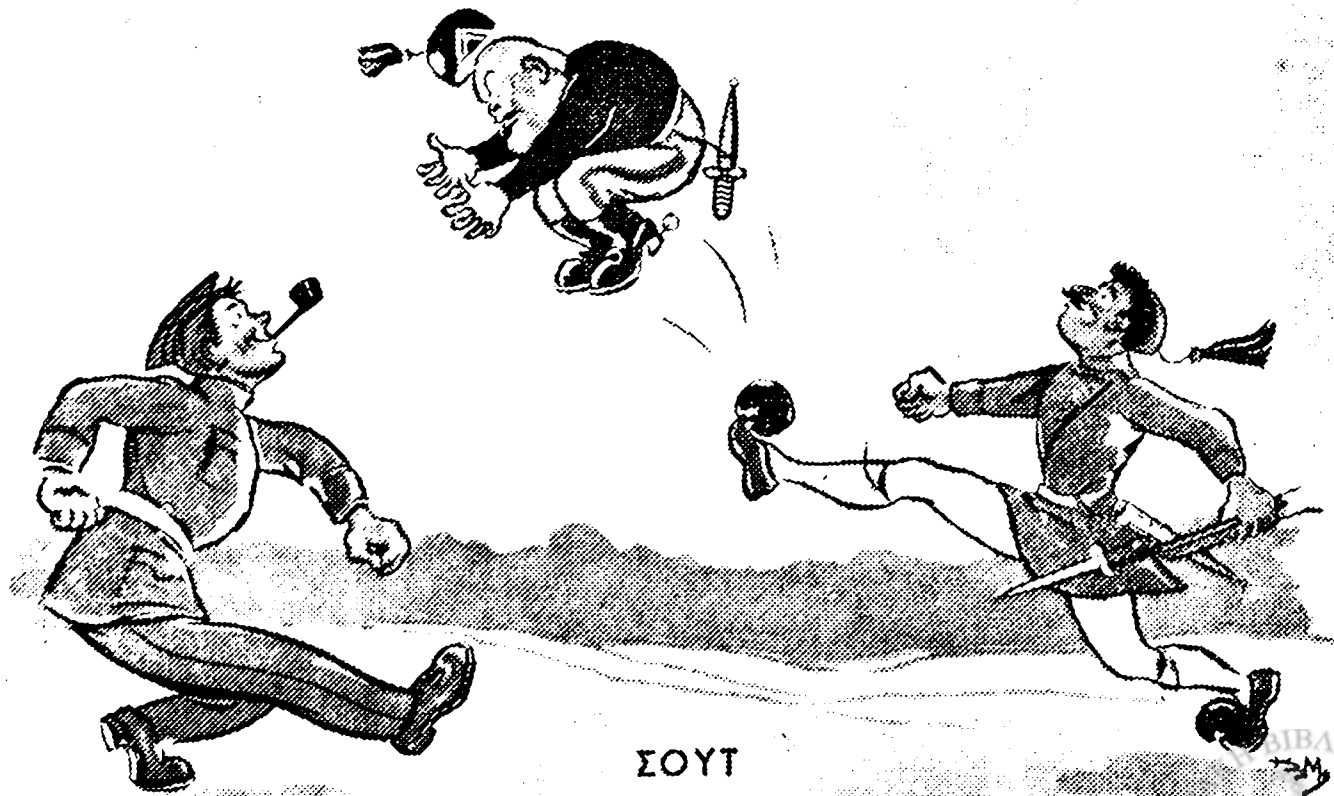
Ὅταν σ' ἀρῆσαι Μουσσαλίη ξανατέρ' ἀπὸ δῶ
143 σοῦ μαθουν τὰ εὐζωνάκια ἀρκουδιάρικο χορὸ.

φων (Ἀπό ταχυδρομικὰ Δελτάρια τῆς Ἐποχῆς)

Ἡ βρεμμένη κόττα.

The... «Order of the Bath».

καί αεροπλάνων τῶν ὑψωμάτων Γκραμπάλας - Ψηλορράχης. Τό 47ον Ἰταλικόν σύνταγμα (Τρίτσιο) προσπαθεῖ πάλιν μέ ἰσχυράν ἐπίθεσιν νά καταλάβῃ τά ὑψώματα Ψηλορράχης καί Γκραμπάλας, ἀλλά τά συνδεδυασμένα πυρά πυρ)κοῦ, πολυβόλων καί τυφεκίων τὸ ἀναχαιτίζουν. Ἄφοῦ ἐπὶ τόσας ἡμέρας τίποτε δέν κατῶρθωσεν, ἀπεφάσισε νά ἐνεργήσῃ τὴν νύκτα.

Ἐπίλεκτον τάγμα, λεγόμενον «τάγμα θανάτου» ὀρίζεται νά καταλάβῃ τὸ νότιον ὑψωμα Γκραμπάλας. Τὴν 21.00' ὥραν τμήμα ἐχθρικὸν προσπαθεῖ νά καταλάβῃ αἰφνιδιαστικῶς βραχῶδες ἀντέρεισμα βορειοδυτικῶς τῆς κορυφῆς 1201,5 μ., ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένη διμοιρία ὑπὸ τὸν ἔφ. ἀνθ)γόν Ἰωάννου Δημήτριον, ἀλλὰ ἀποτυγχάνει χάρις εἰς τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν τῆς διμοιρίας. Τὴν ἴδιαν ὥραν ἐχθρική περίπολος πλησιάζει τὸ νότιον ὑψωμα, βληθεῖσα ὁμως αἰφνιδιαστικῶς μέ πυρά ἀπὸ τὸν οὐλαμόν τοῦ ὑπολοχαγοῦ Στύπα πού κατεῖχε τὸ ὑψωμα, ἀπεσύρθη πρὸς τὰς δυτικὰς ἀποκρήμνους πλαγιάς, ἀφοῦ ἄφησε 4 νεκρούς. Ἦσαν φαίνεται δοκιμαστικαὶ κρούσεις. Τὴν 24.00' ὥραν τὸ ἐπίλεκτον τάγμα ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς ἀπὸ τὰς δυτικὰς πλαγιάς, ἀνατρέπει τὰς δύο διμοιρίας τοῦ Στύπα καί καταλαμβάνει τὸ νότιον ὑψωμα τῆς Γκραμπάλας. Αἱ ἀνατραπεῖσαι διμοιρίαι ἀνασυνεκροτήθησαν ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγόν Στύπαν εἰς τὸ βόρειον ὑψωμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐτράπησαν, ὅταν ὑπέστησαν τὸν αἰφνιδιασμόν. Ἐκεῖ συνεν-

νοῦνται ὁ ὑπολ. Στύπας μέ τὸν ὑπολ. Βασιλᾶν, διοικητὴν τοῦ 1ου λόχου πού κατεῖχε τὸ βόρειον ὑψωμα καί τάσσουν τὰς δύο διμοιρίας τοῦ Στύπα καί τὴν ἐφεδρικήν τοῦ Βασιλᾶ μέ μέτωπον πρὸς τὸ νότιον ὑψωμα καί ἀρχίζουν τὰ πυρά κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ἀνεβάσει πολυβόλα, ὄλμους, ὄλμίσκους, καί ἤρχισαν καταγιστικὰ πυρά πρὸς τὸ βόρειον ὑψωμα.

Εἰς τὸ βαθύ σκότος ἀρχίζει ἡ μάχη. Τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης σιγὴν ἀντικατέστησε τὸ κροτάλισμα τῶν αὐτομάτων ὄπλων καί οἱ βόμβοι ἀπὸ τὰς ἐκρήξεις τῶν βλημάτων τῶν ὄλμίσκων. Ὁ ὑπολ. Βασιλᾶς ἀνέφερεν ἀμέσως τὴν κατάστασιν τηλεφωνικῶς εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος. Συνκεντρώθησαν ἀμέσως εἰς Στυλιάναν αἱ ἐφεδρικαὶ διμοιρίαι Χατζοπούλου καί Σαρρῆ, συγκροτεῖται καί τρίτη διμοιρία ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τῆς ὁμάδος διοικήσεως τοῦ τάγματος καί τοὺς μεταγωγικούς ὑπὸ τὸν ἔφ. ἀνθ)γόν Γουρζῆν Τηλέμαχον. Ἡ διμοιρία Σαρρῆ στέλλεται ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Βασιλᾶ, ὁ ὁποῖος εἰδοποιεῖται τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος ὅτι ἐκτοξεύει ἀπὸ νότον ἀντεπίθεσιν. Ὁ Σαρρῆς θά ἐπληροφόρει τὸν Βασιλᾶν διὰ τὸ σχέδιον ἐνεργείας. Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ὀδηγεῖ τὰς διμοιρίας Χατζοπούλου καί Γουρζῆ εἰς τὸν αὐχένα Ψηλορράχης, ὅπου δίδονται αἱ τελευταῖαι ὀδηγίαι. Βαθὺ σκότος· αἱ θέσεις τῶν Ἰταλῶν ἐπισημαίνονται ἀπὸ τὰς λάμπεις

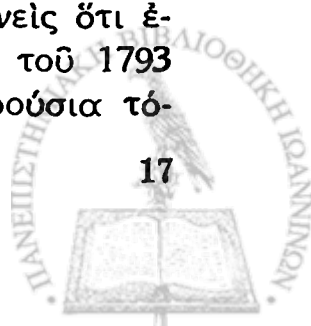
των ἐκρήξεων των ὀλμίσκων καὶ χειροβομβίδων. Οἱ σαλπιγκαὶ τοῦ τάγματος σαλπίζουν «προχωρεῖτε! προχωρεῖτε!» διὰ ν' ἀκούσουν αἱ διμοιρίαι τοῦ Στύπα καὶ τοῦ Βασιλᾶ ὥστε νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ ἐκεῖναι ἀπὸ βορρᾶ. Αἱ διμοιρίαι Χατζοπούλου καὶ Γουρζῆ ὀρμοῦν μὲ ἐφ' ὄπλου λόγχην ἀπὸ νότο. Εἰς ὀλίγην ὥραν τὸ ἰταλικὸν τάγμα ἔρχεται εἰς ἀπόγνωσιν. Ἀπὸ βορρᾶ βάλλεται ἀπὸ τὰς διμοιρίας Στύπα καὶ Βασιλᾶ. Εἰς τὴν κοσμοχαλασιὰν τῆς νυκτερινῆς μάχης ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Στύπα: «Ἐπάνω τους παιδιά!» Ἀπὸ τὸν νότον αἱ διμοιρίαι Χατζοπούλου καὶ Γουρζῆ πλησιάζουν, ρίπτονται κατ' ἐπάνω εἰς τοὺς Ἰταλοὺς μὲ τὰς λόγχας, ἔρχονται εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς αἰφνιδιάζουν. Ἀρχίζει τὸ μακελειό. Ὁ ἀνθ)γὸς Χατζόπουλος πίπτει νεκρὸς ἀπὸ ριπὴν πολυβόλου. Ὁ ἔφ. ἀνθ)γὸς Γουρζῆς Τηλέμαχος μὲ τὸν λοχίαν Πανταζῆν Ἀπόστολον, τὴν στιγμὴν πού ἐπικεφαλῆς τῆς διμοιρίας των ἀνήρχοντο εἰς τὸ ὕψωμα καὶ ἀνέτρεπον τοὺς Ἰταλοὺς, τραυματίζονται θαρέως ἀπὸ χειροβομβίδας, ὁ πρῶτος εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν — πού τὸν ἔχασε — καὶ ὁ δεύτερος εἰς τοὺς δύο πόδας, ἀπὸ πολλαπλᾶ τραύματα. Ὁ στρατιώτης Σακκᾶς Ἀπόστολος, μὲ τὴν ὀρμὴν πού ἐρρίχθη ἐπάνω των, εὐρίσκεται πρὸς στιγμὴν μπλεμένος μὲ τοὺς Ἰταλοὺς, ἀλλ' ἀμέσως στρατιῶται πού τὸν ἠκολούθουν τὸν ἀπελευθερώνουν τραυματισμένον σοβαρά. Ὁ στρατιώτης Ἡλιόπουλος Βασίλειος τραυματίζεται τὴν στιγμὴν πού εἶχεν ἔλθει εἰς

τὰς χεῖρας καὶ ἐφώναζεν εἰς τοὺς ἄλλους «ἐλάτε γρήγορα». Ὁ λοχίας Φετάνης Εὐθ. ὀμαδάρχης πολυβόλων εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἀντέρεισμα τῆς Γκραμπάλας τοὺς κεραυνοβολεῖ μὲ πλευρικὰ πυρά.

Ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν αἱ διμοιρίαι τοῦ Στύπα, Βασιλᾶ καὶ Σαρρῆ ρίπτονται ἐπ' αὐτῶν μὲ τὰς λόγχας. Οὕτω τὸ ἰταλικὸν τάγμα, προσβαλλόμενον ἀπὸ νότου, ἀνατολῶν καὶ βορρᾶ πανικοβάλλεται, φεύγει πρὸς τὰς δυτικὰς πλαγιάς καὶ ἡ μάχη τελειώνει τὴν 03.00' πρωϊνῆς τῆς 8ης Νοεμβρίου. Τὴν πρωΐαν ἐμετρήθησαν εἰς τὸ ὕψωμα 80 νεκροὶ Ἰταλοί, μεταξὺ των ὀποίων 5 ἦσαν ἀξιωματικοί. Ἐνδεκα εἶχον συλληφθῆ ἀιχμάλωτοι, τὴν νύκτα πού εἶχον ἔρθει εἰς τὰς χεῖρας. Ἐγκατέλειψαν εἰς τὸ ὕψωμα 1 ὄλμον βαρύν, 4 πολυβόλα, 8 ὀπλοπολυβόλα, 9 ὄλμοβόλα, ἄνω των 80 τυφεκίων, πολλὰ κιβώτια πλήρη χειροβομβίδων καὶ βλημάτων ὄλμοβόλων.

Ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας ἐφονεύθησαν ὁ ἀνθ)γὸς Χατζόπουλος Νικόλαος, 1 λοχίας καὶ 8 στρατιῶται. Ἐτραυματίσθησαν ὁ ἔφεδρος ἀνθ)γὸς Γουρζῆς Τηλέμαχος καὶ 29 ὀπλίται.

Οἱ συλληφθέντες ἀιχμάλωτοι καὶ οἱ φονευθέντες Ἰταλοὶ ἔφερον εἰς τὰ στήθη των κονκάρδας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «FANTI NELLA MORTE», δηλαδὴ στρατιῶται τοῦ θανάτου. Οὕτως ἔληξεν ἡ νυκτερινὴ αὐτῆ μάχη διὰ τὴν ὀποίαν δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἴπη κανεὶς ὅτι ἐξανάζησαν οἱ Σουλιῶται τοῦ 1793 — 1803, πού ἔκαναν γιουρούσια τό-

τε μὲ τὰ γιαταγάνια ἐπάνω εἰς τὰς ὀρδὰς τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ καὶ τὰς ἠ-φάνιζον.

Τὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας, ψυχικῆς ἐνότητος, ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἐκτιμῆσεως, ποὺ διέκρινε τοὺς μαχητὰς τοῦ πολέμου 1940—1941, φαίνεται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐπιστολάς των. Ὁ εὐψυχος, ἔφεδρος ἀνθ)γὸς τότε, Γουρζῆς Τηλέμαχος, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν τραυματισμὸν του εἰς τὴν Γκραμπάλαν, γράφει ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον Ἀγρινίου εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος: «...Διατηρῶ εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῆς πατρικότητος καὶ τῶν φροντίδων σας, ἀλλὰ καὶ ζωηροτάτην τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀνδρείας καὶ τόλμης σας, ὧν ἔνεκα ἐμψυχωθεὶς καὶ ἐγώ, ἡδυνήθην νὰ προσφέρω ἐλαχίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα θάσας διὰ τοῦ αἵματός μου τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἐδάφους εἰς τὸ ὁποῖον ἐτάχθητε καὶ ἀνεδείχθητε τόσο γενναῖος ὑπερασπιστής...». Εἶναι τώρα συνταξιούχος ἐπίτιμος διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας, ἀνάπηρος. ἀξιωματικός.

Εἴκοσι ἐπτὰ χρόνια μετὰ τὴν μάχην αὐτὴν, ἔφημερίς τῶν Ἀθηνῶν, εἰς σειρὰν ἀρθρῶν της διὰ τὰς μάχας Ἡπείρου καὶ Πίνδου, μὲ τίτλον «Ἡ ἐπική μάχη (1940—1941) τῆς Ἀλβανίας — σελίδες δόξης καὶ ἠρωϊσμοῦ», εἰς τὸ φύλλον τῆς 2ας Ἀπριλίου 1967, ποὺ ἀφηγεῖται τὴν μάχην τῆς Γκραμπάλας, γράφει μετὰξὺ ἄλλων: «...Τότε εἰς τὸ ὕψωμα τῆς Γκραμπάλας ἐθαυματούργησεν ἡ ἑλληνικὴ λεβεντιά. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται συναγωνίζονται

ποῖος ὑπὸ τὰ θεριστικὰ πυρὰ θὰ φθάσῃ πρῶτος εἰς τὸ ὕψωμα. Ἡ φονικὴ μάχη ἐκράτησεν ἐπὶ δίωρον. Τὸ μεγαλεῖον της εἰς τὴν βαρεῖαν νεφώδη νύκτα τοῦ Νοεμβρίου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτον. Ὅσοι εἶχον τὴν τύχην νὰ τὴν παρακολουθήσουν ἀπὸ τὸ παρατηρητήριον πυροβολικοῦ τῶν Νεγρᾶδων, θὰ διατηροῦν τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς νυκτερινῆς τιτανομαχίας». Φαίνεται ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔδωκε τὰς πληροφορίας εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἔφημερίδος, ἦτο πυροβολητὴς ποὺ παρηκολούθησε τὴν μάχην ἀπὸ τὸ παρατηρητήριον τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Νεγρᾶδων.

Ἀξιολόγησις τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων

Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ διοικητοῦ τῆς VIII μεραρχίας στρατηγοῦ Κατσιμήτρου νὰ δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην εἰς τὴν γραμμὴν Καλπακίου ἔσωσε τὴν κατάστασιν. Διότι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον τὴν 31.10.40 ἔστειλε τὴν ἐξῆς τηλεγραφικὴν διαταγὴν: «Παρακαλῶ ἔχετε πάντοτε ὑπ' ὄψει σας ὅτι ἡ ἀποστολή σας εἶναι κάλυψις τοῦ θεάτρου Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα - Ζυγός, καὶ ἀπόφραξις τῶν ἐξ Ἡπείρου πρὸς τὴν Αἰτωλ)νίαν ὁδεύσεων ΣΤΟΠ. Ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς ταύτης προέχουσιν σημασίαν ἔχει ἡ ἀπόφραξις κατευθύνσεως Ζυγοῦ. Ἀπόφραξις αὕτη ἐκτελεσθήσεται ὑπὸ VIII μεραρχίας ΣΤΟΠ. Προσπάθειά σας διὰ διεκδίκησιν ἐθνικοῦ ἐδάφους Ἡπείρου δὲν πρέπει νὰ σᾶς ὀδηγήσουν εἰς φθορὰν μέσων καθιστῶσαν

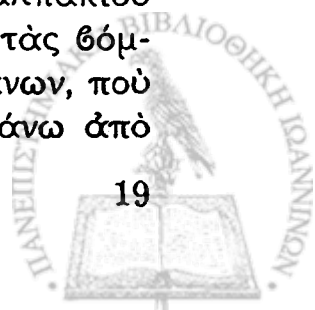
προβληματικήν εκπλήρωσιν ἀνωτέρω ἀποστολῶν ΣΤΟΠ». Ἡ διαταγή αὕτη ἐστάλη ὅταν εἶχε δημιουργηθῆ κρίσιμος κατάστασις εἰς Πίνδον. Τί θὰ ἐγίνετο ἐὰν ὁ μέραρχος, τὴν ἐπομένην τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς, ἀπεφάσιζε νὰ διατάξῃ τὴν σύμπυξιν πρὸς Μέτσοβον - "Αραχθον δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἀντιληφθῆ κανεῖς. Καὶ ἐξηγούμεθα. Ἐὰν ἤρχιζεν ἡ σύμπυξις τὴν 3ην Νοεμβρίου, μέχρι 6ης Νοεμβρίου πού ἐλήφθη νεωτέρα διαταγή καθορίζουσα : «Κατόπιν εὐνοϊκῆς τροπῆς Πίνδου, προσπάθεια μεραρχίας ἔσεται ἡ διατήρησις τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας - Καλαμᾶ...», τὸ πιθανώτερον πού θὰ συνέβαινεν εἶναι ὅτι οἱ στρατιῶται τῆς μεραρχίας, καταγόμενοι ἐν τῷ συνόλω σχεδὸν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου, θὰ διέρρεον κατὰ τὴν νύκτα τῆς συμπτώξεως πρὸς τὰ χωρία των. Αἱ τέσσαρες ἰταλικαὶ μεραρχίαι πού ἔδρων εἰς Ἡπειρον, ἐὰν ἡ μεραρχία συνεπτύσσετο τὴν 3ην Νοεμβρίου, μέχρις 6ης Νοεμβρίου πού ἐλήφθη ἡ νεωτέρα διαταγή, θὰ εἶχον φθάσει εἰς τὴν γραμμὴν Μέτσοβον - "Αρτα καὶ θὰ ἐξεχύνοντο πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Ἄκαρνανίαν, διότι ἡ ἐπιστράτευσις τῶν ἐφεδρικῶν μας μεραρχιῶν δὲν εἶχεν ὀλοκληρωθῆ μέχρις 6ης Νοεμβρίου. Οἱ Ἰταλοί, καταλαμβάνοντες τὰ Ἰωάννινα, θὰ ἐπετίθεντο ἀμέσως, ὅπως προέβλεπε τὸ σχέδιόν των, ἀπὸ Κοριυτσᾶ πρὸς Φλώριναν, ὅποτε τὸ Β' σῶμα Στρατοῦ ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ ἀναστείλῃ τὰς ἐπιθετικὰς του ἐνεργείας καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀπομόνωσιν. Τελικῶς θὰ ἐθριάμβευεν ὁ Μουσσολῖνι καὶ

δὲν θὰ εἶχαμε τὸ ἔπος, διὰ τὸ ὁποῖον δικαίως ὑπερηφανευόμεθα. Εὐτυχῶς ἀπεφεύχθησαν ὅλα αὐτὰ διότι ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη εἰς τὸ Καλπάκι, ὅπου ὁ ἀντίπαλος συνετρίβη.

Ἐν τούτοις μερικοὶ ἱστορικοὶ, ἐνῶ ἐξύμνησαν — πολὺ ὀρθῶς — με λεπτομερεῖς περιγραφὰς τὰς μάχας τῆς Πίνδου, διὰ τὸν ἀμυντικὸν ἀγῶνα τῆς Ἡπείρου περιωρίσθησαν εἰς γενικότητας καὶ εἰς περιγραφὴν τῶν λιτῶν καὶ λακωνικῶν ἐκθέσεων τοῦ ἐπιτελείου, ὥστε νὰ δημιουργηθῆται εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς πρώτης περιόδου τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκρίθη κυρίως ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Πίνδου. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ δοθῆ ἐν συντομίᾳ ἡ πραγματικὴ εἰκὼν τῆς διπλῆς μάχης «Ἡπείρου καὶ Πίνδου» μὲ στοιχεῖα εἰλημμένα ἐκ τῆς ἐπισήμου ἱστορίας τοῦ στρατοῦ.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας Ἡπείρου ἦτο νὰ ἀμυνθῆ, ὥστε νὰ δοθῆ ὁ ἀναγκαῖος χρόνος νὰ ἐπιστρατευθοῦν αἱ μονάδες τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ νὰ ἀχθοῦν εἰς τοὺς προβλεπομένους διὰ τῶν σχεδίων χώρους συγκεντρώσεως.

Ἡ ἀμυντικὴ μάχη ἔχει τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι τὰ στρατεύματα δὲν ἔχουν ἐλευθερίαν ἐνεργείας, εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ μένουν ἡμέραν καὶ νύκτα, ὑπὸ οἵασδήποτε συνθήκας καιρικὰς, εἰς τὰ χαρακώματα, νὰ δέχωνται τὸ συνεχὲς σφυροκόπημα τοῦ ἐχθρικοῦ πυρ)κοῦ — πού εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Καλπακίου ἦσαν 120 πυροβόλα — καὶ τὰς θόμβας τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, πού κατὰ σμήνη ἐπετοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ

τὰ χαρακώματα, νὰ μὴ δύνανται νὰ κινηθοῦν οὔτε νὰ ἀναπτύξουν πρωτοβουλίαν, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἐπιθέσεων, ἀλλὰ νὰ ἀντιδροῦν μόνον μὲ πυρὰ καὶ μὲ ἀντεπιθέσεις. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι καταθλιπτικὴ διὰ τὰ ἀμυνόμενα στρατεύματα, ἐπενεργεῖ εἰς τὰ νεῦρα ποῦ πρέπει νὰ εἶναι χαλύβδινα διὰ νὰ κρατήσουν. Καὶ ἐν τούτοις τὰ στρατεύματα τῆς περιοχῆς Καλπακίου ποῦ ἐδέχθησαν ἐπὶ 10 ἡμέρας, χωρὶς διακοπὴν συνεχεῖς ἐπιθέσεις τριπλασίων δυνάμεων, τὴν φωτιὰν καὶ τὸν σίδηρον τῶν 120 πυροβόλων καὶ τῶν σμηνῶν τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, ἐκράτησαν τὴν τοποθεσίαν ἀκεραίαν καὶ συνέτριψαν τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις τῶν Ἰταλῶν, πολλὰς φορὰς καὶ μὲ τὴν λόγχην.

Τέτοιος ἀγὼν δὲν ἔγινεν εἰς τὴν Πίνδον. Ἐκεῖ ἐνήργουν μόνον 6 τάγματα ἀλπινιστῶν ὑποστηριζόμενα ἀπὸ 20 πυροβόλα, καὶ ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν μάχην ἡ 1 μεραρχία ἡ ὁποία ἀντεπετέθη καὶ ὁ ἀγὼν πλέον ἦτο εἰς ἀνοικτὸν πεδῖον, ἦτο ἀγὼν ἐκ συναντήσεως, ποῦ εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν ἀμυντικὸν ἀγῶνα. Εἰς τὸν ἀγῶνα συναντήσεως ὑπάρχει ἐλευθερία κινήσεων καὶ ὁ εὐφύεστερος καὶ ἰκανώτερος εἰς τοὺς ἐλιγμοὺς κερδίζει τὴν μάχην.

Τὰ ἑλληνικὰ τμήματα εἰς τὴν Πίνδον ἀπέκτησαν ὑπεροχὴν ἀπὸ 3 Νοεμβρίου, ἡ ὁποία ἠύξανε μὲ τὰ νέα τμήματα ποῦ ἔφθανον συνεχῶς εἰς τὸν χῶρον τῆς μάχης. Ἡ ὑπεροχὴ δίδει θάρρος εἰς τὸν μαχητὴν. Ὁ

ἀξιωματικὸς καὶ ὀπλίτης δρᾶ μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ πρωτοβουλίαν, δύνανται κινούμενος νὰ ἀναπτύξη ὅλας τὰς ἰκανότητας καὶ ἐφευρετικότητας διὰ νὰ καταβάλῃ τὸν ἀντίπαλον. Εἰς τὸν ἀμυνόμενον ὁμοῦ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Δὲν δύνανται νὰ κινηθῆ, δὲν ἔχει ἐλευθερίαν ἐπενεργείας, διὰ νὰ ἀναπτύξη πρωτοβουλίαν, δὲν βλέπει ἐνισχύσεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ μένη εἰς τὴν θέσιν του καὶ νὰ δέχεται τὰ πλήγματα μὲ μόνην ἀνταπόδοσιν τὰ πυρὰ του.

Αὕτη εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἀμυντικῆς ἀπὸ τὴν μάχην τῆς συναντήσεως. Ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Πίνδον ἦτο περισσότερο ἀγὼν ἀντοχῆς εἰς τὰς συνεχεῖς καὶ κουραστικὰς κινήσεις εἰς τὰ πανύψηλα καὶ δύσβατα ὄρη, μὲ βροχὰς, χιόνια καὶ μὲ πάμπολλας στερήσεις.

Ἄλλ' ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Ἠπειρον ἦτο συνεχῆς μάχη μὲ τὴν φωτιὰν καὶ τὸν σίδηρον, ποῦ θέλει πρὸ παντός εὐψυχίαν καὶ καρτερικότητα. Εἰς τὴν Πίνδον, ἀπὸ τὴν 5 Νοεμβρίου καὶ μετὰ, ἐμάχοντο 18 τάγματα ἑλληνικά, 3 συντάγματα ἰππικοῦ, 3 ὁμάδες ἀναγνωρίσεως, 2 ἰλαὶ ἰππικοῦ καὶ 8 πυροβολαρχίαι ἐναντίον 6 τσακισμένων ταγμάτων καὶ 5 πυροβολαρχιῶν τῶν Ἰταλῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων εἰς Πίνδον ἀπὸ 5ης Νοεμβρίου ἦτο συντριπτικὴ. Εἰς τὴν Ἠπειρον ἀντιθέτως ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἰταλῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος τῆς πρώτης περιόδου ἦτο ἐπίσης συντριπτικὴ.

(Κων. Πανταζῆ. Τὰ δύο ΟΧΙ. Ἀθῆναι 1972. Σελ. 60—70, 116—119).

Γράμματα πρὸς κι ἀπὸ τὸ Μέτωπο

Ἄξιωματικόν
Ἐλευθ. Ψαρρῶν
Μονάδα 4145

T.T. 712

Ἀγαπημένε μου Λευτέρη.

Ὅλα τὰ παιδιά ἔχουν φύγει· γιὰ τὰ χιονισμένα βουνά τῆς Ἀλβανίας κεῖ ἀκριβῶς πού θρίσκεσαι· κεῖ σὺ κεῖ ἀκριβῶς πού εἶναι ἡ θέσις τοῦ καθενός μας! Λευτέρη μου, πίστεψέ με πῶς σέ ζηλεύω, γιὰ τὴν ἔξαιρετικὴ αὐτὴ τιμὴν γὰρ θρίσκεσαι ἐκεῖ. Ἀποκαλύπτομαι πρὸ τῶν ἡρωϊκῶν Σας κατορθωμάτων. Τὰ κατορθώματα τὰ δικά μου ὠχριοῦν μπροστὰ στὰ δικά Σας. Ἔτσι· μούρχεται νὰ ἀφίσω τὴν παράλυτη μανοῦλα μου καὶ νᾶρθω αὐτοῦ κοντὰ Σας γιὰ νὰ μοιράσωμε μαζὶ τὰς πραγματικὰς στιγμὰς τῆς εὐτυχίας μας. Λευτέρη μου εἶσαι ὑπερήφανος καὶ εὐτυχῆς πού θρίσκεσαι· σὸ πεδίο τῆς τιμῆς. Ὁ Ζαρίφης ὁ Χριστόπουλος εἶναι ἀνθ) γὸς Μηχανικοῦ Μονὰς 4148 T.T. 712.

Με πολλὰ φιλιά
Μίμης Νόρδας.

Ἐν T.T. 712 28.11.40

Ἀγαπητέ μου Περικλῆ

Καθισμένος χθὲς τὸ ἀπόγευμα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δυὸ τιμημένα κανόνια τοῦ Οὐλαμοῦ μου ἔλαβα μὲ συγκίνηση μεγάλη καὶ χαρὰ τὸ γουρλίδικο γράμμα σας. Γουρλίδικο γιὰτὶ τὰ κανόνια μας ἔφεραν

μιὰ θαυμάσια ἐπιτυχία χθὲς καὶ γιὰτὶ λίγο μετὰ τὸ γράμμα σας μοῦ ἔφεραν ἄλλα 5—6 ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἀπὸ τὸ ὅποιο μετὰ τὸν πόλεμο (ἐννοεῖ μετὰ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου) δὲν εἶχα λάβει κανένα λόγῳ τῶν μετακινήσεών μου. Ἐξῆσα τὴ στιγμὴν πού διάβαζα τὸ γράμμα σας, μερικὲς στιγμὲς τοῦ ἀγαπημένου μας Γραφείου, μίλησα νοερὰ μὲ ὄλους τοὺς συναδέλφους ἀπὸ τὸ Γενικὸ μας Διευθυντὴ μέχρι τοῦ παλαιμάχου συναδέλφου μας κύρ Φώτη, τὸς χαιρέτησα, ἔσφιξα τὸ χέρι δυνατὰ στὰ κορίτσια τοῦ Γραφείου, τὰ φίλησα καὶ τὰ συνεχάρην γιὰ τὸ πολύτιμο ἔργο τοῦ πλεξίματος μαλλίνων εἰδῶν, ἐφίλησα στὸ χέρι τὸ σεβαστὸ μας κ. Δάφνο καὶ φύλαξα γιὰ PORTE - BONHEUR τὸ γραμματάκι σας γιὰτὶ σὲ λίγο πάλι τὰ κανόνια μὲ ἀπησχόλησαν. Σήμερα τὸ πρωὶ πού σᾶς γράφω ἔχει ἓνα θαυμάσιο ἥλιο καὶ μιὰ καθαρὴ ἀτμόσφαιρα ἐδῶ στὰ ψηλά βουνά, πού ἂν δὲν τὴν ἐτάραζε ὁ δαιμονισμένος ἦχος τῶν ἀεροπλάνων δικῶν μας καὶ ξένων καὶ ὁ ξηρὸς κρότος τῶν κανονιῶν μας θάλεγε κανεὶς πῶς εἶναι παράδεισος. Καὶ ὅμως θὰ δημιουργήσουμε ἓνα πραγματικὸ παράδεισο θὰ καθαρίσουμε τὰ ἐδάφη ἀπὸ τὰ ἰταλικά ζιζάνια καὶ θὰ σᾶς γυρίσουμε στὴν πρωτεύουσα τῆς ἐνδοξῆς καὶ τιμημένης μας Ἑλλάδος. Διακόπτω καὶ χαιρετῶ ὄλο τὸ γραφεῖο.

Πολλὰ φιλιά
Λευτέρης Ψαρρᾶς.

ΣΗΜ. Σ.: Ἡ ἐπιστολὴ γράφεται στὸ Ζάβροχο Πωγωνίου καὶ στέλλεται· στὸν Περικλῆ Λογοθέτη.

Ο ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τοῦ ἀπεσταλμένου μας κ. Π. Παλαιολόγου

(«Ἐλεύθ. Βῆμα» 26.11.1940)

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὴν πρῶτην ταχυδρομικὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ εἰς τὸ Μέτωπον τῆς Ἡπείρου ἀπεσταλμένου μας κ. Π. Παλαιολόγου:

Κάπου στὸ Μέτωπο. Νοέμβριος.— Μὲ τὴν ὑπόκρουσι τῶν κανονιῶν ἐπιχειρῶ νὰ γράψω τὴν πρώτην πολεμικὴν ἀνταπόκρισιν. Τὸ χρονογράφημα μὲ πολεμικὴν ἐξάρτυσι κι' αὐτό. Θὰ ἦταν ἔξω ἀπ' τὸν προορισμό του ἂν ἔμενε ξένο πρὸς τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς. Τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς. Τὴν ἀτμόσφαιρα δὲ τοῦ πολέμου δὲν τὴ δίνει ἡ πόλις. Ἐδῶ πάνω θὰ τὴ νοιώσετε Ἐδῶ ὅπου κακουχίες καὶ κίνδυνοι εἶνε πηγὴ χαρᾶς καὶ ψυχαγωγίας τοῦ μαχομένου στρατεύματος. Ὁ χαρούμενος πόλεμος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῆ ἢ ἐξόρμησις αὐτῆ τοῦ Ἐθνους γιὰ τὴν ἀπώθησι τοῦ βαρβάρου. Πόλεμος χωρὶς κατῆφεια, ἐκστρατεία χωρὶς μεμψιμοιρία, ἀγῶνας χωρὶς ἀνησυχία.

Μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴ παίρω τὸ ψυχικὸ λουτρό μου. Ζῶ τὴ ζωὴ τῶν στρατιωτῶν μας, μοιράζομαι τὸ συσσίτιο, τρώγω τὴν κουράμανα τους, κατακλίνομαι κοντὰ τους, συμμετέχω στοὺς ἐνθουσιασμούς των καὶ τώρα πού ἔχουν ἐλεύθερη τὴν ὥρα τους καὶ κάθον-

ται ὅπου βροῦν, σὲ ρίζες δένδρων, στὰ χῶματα, σὲ κοτρώνες, σὲ κιβώτια πολεμοφοδίων γιὰ νὰ γράψουν τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸ σπίτι, κοντὰ τους κι' ἐγὼ σημειῶνω βιαστικὰ ὄσες γραμμὲς προφθάσω. Ὅσες προφθάσω. Γιατὶ ξέρετε πὺ ἀρχίζετε, ἀλλὰ δὲν ξέρετε πὺ νὰ τελειώσετε τὸ χειρόγραφο σας. Γραμμένο στὸ γόνατο. Ἐπιστολὴ φαντάρου κι' αὐτὸ πὺ δὲν προσέχει τὴ φράσι, δὲν ἀναζητεῖ τὴν κατάλληλη λέξι, δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ, ἀγνοεῖ τὴ φιλολογία καὶ δὲν ἔχει παρὰ μιὰ ἐπιθυμία, νὰ μεταδώσῃ τοὺς παλμούς τῆς ψυχῆς του στὸν παραλήπτη τῆς.

Θυμοῦμαι τὴ μέρα τοῦ ξεκινήματος. Κάποιο μεσημεράκι. Ἀνοιξιάτικος ἥλιος ἐθῶπευε τὴ χειμερινὴ Ἀθήνα. Λίγα μαντηλάκια στὸ σταθμό, συγκρατημένες συγκινήσεις, ἢ ἀνησυχία τοῦ ἀγνώστου καὶ ὕστερα πέντε συνάδελφοι βρεθῆκαμε στὸ βαγόνι πὺ μετέφερε τὸν καθένα μας στὸν προορισμό του. Δὲν ἦταν κοινὸς γιὰ ὅλους. Κατανομὴ στὰ μέτωπα.

Φθάσαμε στὴ ζώνη τῶν ἐπιχειρήσεων τὴν ἡμέρα μιᾶς μεγαλείτερης νίκης. Τῆς μεγαλείτερης πὺ εἶχαμε ὡς τώρα. Ἀπὸ τὰ τηλεγραφήματα πληροφορηθῆκαμε τὴν ἔκτασί τῆς. Ἦταν ἡ παραμονὴ τῶν Εἰσοδείων τῆς Θεσοῦκου. Ἡ Πανα-

για τιμωρεί την άσέβεια της Τήνου. Κάμνουν τὸ σταυρό τους καὶ τὴν εὐχαριστοῦν οἱ φαντάροι μας. Ἄλλὰ εἶνε καὶ ἀπάντησις στὶς ἀπειλὲς ποὺ εἶχεν ἐκστομίση ὁ δικτάτωρ τῆς Ρώμης πρὶν ἀπὸ δυὸ μέρες. Θὰ μᾶς ἐτσάκιζε τὰ νεφρά. Τὸν ἐτσακίσαμε ὀλόκληρο. Πανωλεθρία. Πρωτοφανῆς διαρροὴ στρατεύματος. Μοῦ τὸ λένε χωρὶς ἐπιφυλάξεις οἱ ἀρμόδιώτεροι στρατιωτικοὶ παράγοντες. Κακὸ καὶ ντροπὴ. Δὲν πρόκειται πιά περὶ ὑποχωρήσεως. Ὁ πανικὸς σ' λη του τὴν ἔκτασι. Ἐπαίσχυντη φυγὴ. Διοικηταὶ μονάδων ἐγκαταλείπουν τ' αὐτοκίνητα πολυτελείας καὶ τὸ θάζουν στὰ πόδια γιὰ νὰ κρυφθοῦν στὰ βουνά. Οἱ στρατιῶται ὑψώνουν τὰ χέρια, ζητωκραυγάζουν τῇ «μπέλλα Γρέτσια» καί, πειναλέοι, ἀντὶ μιᾶς κουραμάνας παραδίδουν τὰ φτερά ποὺ φέρουν τὰ πηλήκια τῶν Κενταύρων — μεγάλη ἀδυναμία τῶν φαντάρων μας ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ ἐπιστρέψουν κομίζοντες μερικὰ δείγματα ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦ πετεινοῦ.

Καὶ τὰ λάφουρα... Τί ὄγκος λαφύρων! Ὅδηγοὶ αὐτοκινήτων, μοτοσυκλεττισταί, ποδηλατισταί, συνεργεῖα ὀλόκληρα στέλλονται γιὰ τὴν περισυλλογὴ καὶ τὴν καταμέτρησι τῆς λείας. Ὁ δρόμος γέμισε ἀπὸ τὰ μεταφερόμενα τροχοφόρα. Ὁ στρατὸς καὶ οἱ χωρικοὶ τὰ ὑποδέχονται μ' ἐνθουσιασμό.

Νὰ σκεφθῆτε δὲ ὅτι ἡ συμφορὰ αὐτὴ ἐπληξε τοὺς στρατιῶτες τῆς Φερράρα, ποὺ θεωρεῖται τὸ πιὸ ἐπίλεκτο σῶμα τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ, λίγες μέρες μετὰ τὴν ἡμερη-

σία διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ διοικητοῦ Τζανίνι. Σᾶς τὴν ἀντιγράφω γιὰ νὰ ἐκτιμῆσετε τὴν ἀξία της:

«Ἡμερησία διαταγὴ πρὸς τὰ στρατεύματα. Στρατιῶται τῆς Φερράρα. Σᾶς ἔδειξα τὰ ὄρη τῆς Ἡπείρου. Οἱ σκοποὶ τῆς ἐξορμήσεώς σας. Σὲ ἕνδεκα ἡμέρας ἀγῶνος ἐναντίον ἐχθροῦ πολυμηχάνου καὶ ἐπιμόνου εὐνοουμένου ὑπὸ ἐπιστημονικῆς πελωρίας ἀμυντικῆς ὀργανώσεως μονίμου χαρακτῆρος, καλυπτομένου ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας αἱ ὁποῖαι τουναντίον σᾶς ἐμαστίγωσαν, ἀπηντήσατε ὑπερηφάνως εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πολέμου καὶ τῆς νίκης. Τοὺς καθορισθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοὺς ἐπετύχατε καὶ τοὺς ἀγιοποιήσατε διὰ τοῦ αἵματός σας. Οἱ νεκροὶ μας, σταδιοδεῖκται τῆς πορείας μας, σᾶς ὑπαγορεύουν ἀκόμη ἓνα καθῆκον. Διακόπτομεν διὰ νὰ ἐπαναρχίσωμεν νέαν ἐξόρμησιν. Φανήκατε ἀξιοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς πατρίδος. Εἰς τὰς δάφνας τῆς «Φερράρα» ἐξεφύτρωσε ἓνα νέον φύλλον. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται σέ σᾶς,

Στρατηγὸς διοικητῆς
N. TZANINI»

Δικαιώσαντες τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τοῦ διοικητοῦ των οἱ γενναῖοι τῆς Φερράρα ἔκρυσαν στὶς τσέπες τους τὴν ἡμερησία διαταγὴ του καὶ τώρα ποὺ παραδίδονται αἰχμάλωτοι παραδίδουν μαζί μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὰ εὔσημα τοῦ στρατηγοῦ, ποὺ φαιδρύνουν τοὺς στρατιώτας μας.

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΣΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Διακήρυξη - Διαμαρτυρία τοῦ 22ου Συνεδρίου τῆς ΠΟΑΚ

Φιλαδέλφεια, 14 Αὐγούστου, 1981

Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ 22ου Πανηπειρωτικοῦ Συνεδρίου Η.Π.Α. καὶ Καναδᾶ διαμαρτύρεται ἐνώπιον τοῦ Ἔθνους διὰ τὴν ἐγκληματικὴν παραμέληση, ἐκ μέρους τῶν ἰθυνοσῶν ἀρχῶν καὶ ἐκπροσώπων του, θεμάτων ὑψίστης ἐθνικῆς σημασίας.

Ἡ ἀμεριμνησία τῶν ἀρχῶν εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἔλλειψης τῆς ἀναγκαίας ἱστορικῆς μνήμης τοῦ νεοέλληνα, ποὺ συνεχίζει νὰ ἔχη σοβαρὰ ἐπακόλουθα διὰ τὰ ἐθνικὰ πεπρωμένα, καὶ τῆς δυστυχοῦς σωρείας ἀφροντίστων ἐθνικῶν θεμάτων. Τὸ Βορειοηπειρωτικὸ εἶναι ἓνα τέτοιο παραμελημένο θέμα ποὺ ἀπασχολεῖ τὸν ὀργανισμό μας ἰδιαιτέρα, ἐπειδὴ ἔχομε ἄμμεσο γνώση τῆς ἐξοντωτικῆς στρατηγικῆς τοῦ βαρβάρου Ἀλβανοῦ κατακτητῆ ἐναντίον τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας. Σχετικὰ θέλομε νὰ πληροφορήσωμε κάθε ἐνδιαφερόμενο Ἕλληνα καὶ φίλο ὅτι τὸ Βορειοηπειρωτικὸ δὲν εἶναι κλειστὸ θέμα παρὰ τοὺς ἀντιθέτους ἀφελεῖς ἰσχυρισμούς. Τὴν γνώμη μας ὑποστη-

ρίζουν τὰ ἀκόλουθα ἱστορικὰ γεγονότα:

—Τὴν 17η Μαΐου 1914, οἱ Μεγάλαις Δυνάμεις καὶ ἡ Ἀλβανία ἀνεγνώρισαν τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἡπείρου.

—Τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1914, ἡ Ἑλλάδα περιέλαβε στὸν κρατικὸ τῆς χῶρο τὴν Βόρειο Ἡπειρο.

—Τὴν 6η Δεκεμβρίου 1915, ἡ Βόρειος Ἡπειρος εἶχε μέλη στὸ ἑλληνικὸ Κοινοβούλιο.

—Τὴν 17η Μαΐου 1920, ἡ Γερουσία τῶν Η.Π.Α. ἐψήφισε ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

—Τὴν 29ην Ἰουλίου 1946, ἡ Γερουσία τῶν Η.Π.Α. ἐψήφισε καὶ πάλιν διὰ τὴν ἔνωση τῆς Βορείου Ἡπείρου μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπικύρωσίν της ἀπὸ τὴν Διάσκεψη Εἰρήνης τότε στὸ Παρίσι.

—Τὴν 30ην Αὐγούστου 1946, τὸ Βορειοηπειρωτικὸ θέμα ἐγγράφεται στὴν ἡμερήσια διάταξη τῆς Διασκέψεως.

—Τὴν 28η Σεπτεμβρίου 1946, ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ Ρωσίας στὴ Διάσκεψη δέχθηκε νὰ συζητηθῆ τὸ θέμα τῆς Βορείου Ἡπείρου στὸ προσηχὲς συμβού-

λιο τῶν ὑπουργῶν ἐξωτερικῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας, Η.Π.Α., καὶ Ρωσίας.

—...Ἀκόμη περιμένουμε τὴ σχετικὴ συνάντηση τῶν ὑπουργῶν... Τὴν θέση μας ὑποστηρίζουν ἐπίσης:

—Οἱ 500.000 καὶ πλέον Ἕλληνες — ὅπως τὸ ἀμερικανικὸ περιοδικὸ NATIONAL GEOGRAPHIC τοὺς ὑπολογίζει — τῆς Βορείου Ἡπείρου.

—Οἱ ἑλληνικώτατες πόλεις καὶ χωριὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου, ὅπως τὰ ὀνόματά των καταμαρτυροῦν: Κεστρίνη, Χαονία, Μαιανδρία, Ἄγιοι Σαράντα, Πάνορμος, Ἀντιγόνη, Ἀργυρόκαστρο, Ἐκατόμπεδο, Ἀπολλωνία, Ἀντιπατρία, Μοσχόπολη, Χειμάρρα... κλπ. κλπ.

—Οἱ ἀναρίθμητες ἱστορικὲς πηγές:

Ἡ Ἡπειρος κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀπὸ ἑλληνικὲς φυλές τις ὁποῖες ὁ μέγας βασιλεὺς Πύρρος συνήνωσε.

—Τὰ ἱστορικὰ καθωρισμένα σύνορα τῆς Βορείου Ἡπείρου:

Κατὰ τὸ Στράβωνα καὶ μετέπειτα διαπρεπεῖς ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους, τὰ ὄρια τῆς Ἡπείρου ἦσαν ὑπεράνω τοῦ ποταμοῦ Γενοῦσου.

Αὐτὲς εἶναι οἱ σχετικὲς ἱστορικὲς ἀλήθειες. Ἀλλὰ ὁ νεοέλληνας, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἡγεσία, ἢ τὴν ἔλλειψή της, παρακολουθεῖ τὶς τελευταῖες διεθνεῖς καταπατήσεις ἐνῶ ἀπερίσκεπτα παραμελεῖ μιὰ ζωντανὴ αἱματηρὴ καταπάτηση ἐ-

ναντίον τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας καὶ τοῦ Ἔθνους.

Μετὰ πλείστης τιμῆς,
ΚΩΝ)ΝΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου

Διαμαρτυρία τῆς Βορειοηπειρωτικῆς Νεολαίας Ἰωαννίνων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΕΟΛΑΙΑ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ
Ε.Ν.Β.Η.
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

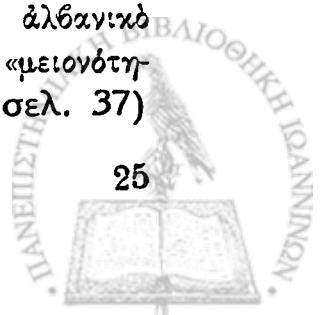
Ἰωάννινα 14.6.1981

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΥΠΟΥ

Ἡ ἀνακοίνωση τῆς Ἀλβανικῆς πρεσβείας στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν Βόρ. Ἡπειρο καὶ τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντες Ἕλληνες, δὲν ἐπέσει, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑπῆρξε προκλητικὴ. Εἶναι: καιρὸς νὰ καταστήσουν σαφὲς οἱ Ἑλληνικὲς Κυβερνήσεις, ὅτι παράτασις τῆς σημερινῆς καταστάσεως μὲ φυλακισμένους, ἐξόριστους καὶ ταλαιπωρημένους Βορειοηπειρωτῶτες, εἶναι: ἀπαράδεκτος. Κάθε μειονότητα ἔχει ἀνθρώπινα, θρησκευτικὰ καὶ πολιτυτικὰ δικαιώματα. Μᾶς ὑποχρέωσε ὁ Χότζα μὲ τὰ ὅσα κολακευτικὰ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἔθιμα πρὸ διετίας εἶπε καὶ πρὸς πάντων γιὰ τὴν ἀνάλυσή του γιὰ τὶς σχέσεις μᾶνας καὶ παιδίου.

Ἡ ἐπικράτηση καὶ ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας στὴν Βόρ. Ἡπειρο δὲν ἀποτελεῖ δῶρο κανενὸς Ζώγκου ἢ Χότζα, ἀλλὰ ἀναφαίρετο ἀπόκτημα τοῦ ἀγῶνος τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ τὸ ξέρει αὐτὸ πολὺ καλὰ ὁ κάθε Χότζα κ: ἄς μὴ ἀναφέρεται πουθενὰ σὲ κανένα ἀλβανικὸ βιβλίον ὁ σχολικὸς ἀγῶνας τῆς «μειονότη-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελ. 37)

ΚΑΣΣΩΠΗ

ΤΟΥ × ΣΩΤ. ΔΑΚΑΡΗ

Τὸν Καθηγητὴ κ. Σ. Δάκαρη εἶχαμε παρακαλέσει: πρὶν ἀπὸ τὴν περυσινὴ περίοδο 1980—81, μὲ ἔγγραφο, νὰ ἐγκαι- νιάται: — σὰν Ἑπειρώτης — τὴ σειρά τῶν Ὁμιλιῶν τῆς Ἑταιρείας μὲ ἀρχαιολογικὸ θέμα, στὴν προσπάθειά μας νὰ φέ- ρωμε τοὺς Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων στὸ δῶμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς χάριν τῆς ἡπειρωτικῆς παροικίας τῆς πρωτεύουσας. Δὲν ἤμπόρεσε πέρυσι ἀπὸ φόρτο ἐργασίας. Ἦρθαν ὁμοῦ οἱ κύριοι: Νικ. Γάγγας καὶ Εὐάγ. Χρυσός.

Ἄνανεώσαμε καὶ ἐφέτος τὴν παράκλη- ση. Ὁ ἴδιος φόρτος ἐργασίας στάθηκε ἀ- παγορευτικός. Εἶχε ὡστόσο τὴν εὐγένεια ὁ κ. Καθηγητῆς ν' ἀναπληρώσει τὴν προ- σωπικὴ παρουσία του μὲ πνευματικὴ ἐργα- σία, ποὺ μᾶς στέλλει, γύρω ἀπὸ τὶς ἀνα- σκαφές τῆς Κασσώπης, ποὺ οἱ ἀναγνώσται μὲ εὐλόγο ἐνδοαφέρον θὰ παρακολουθή- σουν.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο ὕστερα ἀπὸ τὰ βιο- γραφικά τοῦ Ἑπειρώτη Καθηγητῆ.

* * *

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΔΑΚΑΡΗΣ (1916—)

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, ὅπου ἄρ- χισε τὶς Γυμνασιακὲς του σπουδές στὴ Ζωσιμαία Σχολή, γιὰ νὰ τὶς συνεχίσει καὶ τελειώσει στὴ Ριζά- ρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Φοιτη- τῆς τὸ 1935 στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή

τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθῆνας. διέκοψε τὸ Μάρτιο τοῦ 1940 τὶς σπου- δές του μὲ τὴν ἐπιστράτεψή του, ποὺ τὸν ἔφερε νὰ παίρνει μέρος ὡς ἔφεδρος Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυ- ροβολικοῦ στὴν ἐποποιία τοῦ ἑλλη- νοϊταλικοῦ πολέμου 1940—1941. Πτυ- χιοῦχος τὸ 1944 τῆς Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας ἔλαβε μέρος τὸ 1947 σὲ διαγωνισμό γιὰ τὴν πρόσληψη Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων. Ἔτσι τὸ 1949 τοποθετήθηκε στὴν Ἑπι- ρο μὲ ἔδρα τὰ Γιάννινα ὡς ἐπιμελη- τῆς καὶ ἀργότερα (1961) ὡς Ἐφο- ρος Ἀρχαιοτήτων, ὅπου καὶ ὑπηρε- τῆσε μέχρι τὸ 1965. Στὸ μεταξύ διά- στημα (1955—1957) συνέχισε τὶς σπουδές του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς

Τυβίγγης, όπου παρακολούθησε μαθήματα Κλασικής Ἀρχαιολογίας, Εὐρωπαϊκῆς Προϊστορίας καὶ Ἱστορίας τῆς Τέχνης, ἐνῶ τὸ 1964 ἀναγορεύτηκε μὲ βαθμὸ «ἄριστα» διδάκτορας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας γιὰ τὴ διατριβή του: «οἱ Γενεαλογικοὶ μῦθοι τῶν Μολοσσῶν». Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1965 ἐκλήχθηκε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Α΄ ἔδρας Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας στὸ νεοσύστατο Πανεπιστήμιο τῶν Γιαννίνων, θέση ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπομακρύνθηκε τὸ 1968 καὶ ἀποκαταστάθηκε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1974. Ἀπὸ τότε ὑπηρετεῖ στὴν ἴδια ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Γιαννίνων, τοῦ ὁποίου διατέλεσε Πρύτανης στὴν περίοδο 1976 — 1977.

Μὲ ἐπιστημονικὴ συνείδηση καὶ πνοὴ Ἑπειρωτικοῦ χρέους ἀνάσκαψε τὸν Ἑπειρωτικὸ χῶρο, μέσα στὰ οἰκονομικὰ πλαίσια ποὺ τοῦ ἐξασφάλιζαν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία κι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Κράτους μὲ σημαντικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποία δημοσιεύτηκαν στὰ πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ στὰ χρονικὰ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου. Ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἀνασκαφές του, οἱ σπουδαιότερες εἶναι: α) τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης (1952—1959) ποὺ ἔγιναν μὲ τὸν καθηγητὴ Δ. Εὐαγγελίδη, καὶ ἡ περίοδος 1965 μέχρι 1974), β) τοῦ Νεκρομαντείου στὸν Ἀχέροντα (1958—1964 καὶ 1975—1977) καὶ γ) τῆς Κασσώπης στὸ Νομὸ τῆς Πρέβεζας (1952—1955 καὶ 1977—1980), μιᾶς πόλης μὲ ἄριστη διατήρηση ποὺ ἀνθίσε ἀπὸ τὸν 4ον ὡς

τὸν 1ον π.Χ. αἰῶνα, μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές αὐτὲς τῶν σπουδαιότερων ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Ἠπείρου, ἐνήργησε ἀνασκαφές καί: α) στὸν προϊστορικὸ συνοικισμό τῆς Καστρίτσας (1951—1952), β) τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς Ἄρτας (1953 — 1954), γ) τοῦ Ἀνακτόριου τῆς Ἀκαρνανίας (1955), δ) τοῦ Μιχαλιτσιοῦ τῆς Πρέβεζας (1961—1962), ε) τοῦ μυκηναϊκοῦ θολωτοῦ τάφου τῆς Πάργας, στ) τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ὠδείου στὴ Νικόπολη, ζ) τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τῆς Ἄρτας (Ἀμβρακίας 1964) κλπ. Στὴν πρωτοβουλία καὶ δραστηριότητα τῆς πολύχρονης θητείας του στὴν Ἀρχαιολ. Ὑπηρεσία τοῦ Κράτους ὀφείλεται ἡ συντήρηση καὶ στερέωση ἑκατὸ περίπου Βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἠπείρου, ἡ διευθέτηση τοῦ κοίλου θεάτρου τῆς Δωδώνης ἢ ἀναστήλωση τῶν ἀναλημμάτων του, ὁ ἐξωραϊσμός τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Δωδώνης καὶ Νικόπολης, ἡ μερικὴ ἀναστήλωση τοῦ Ὠδείου τῆς Νικόπολης, καθὼς καὶ ἡ ἴδρυση τῶν Μουσείων: Γιαννίνων, Ἄρτας καὶ Νικόπολης.

Τὸ ἐπιστημονικὸ συγγραφικὸ του ἔργο μιᾶς τριακονταετίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐξήντα περίπου μελέτες ποὺ σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀναφέρονται στὴν Ἠπειρο. Θεαματικὰ ἔχουμε μιὰν ἔμμεση ἀναφορὰ σὲ σχετικὰ προβλήματα ὄλου τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου τῶν προϊστορικῶν ὡς τὴ

Ρωμαιοκρατία χρόνων, με την οποία διαφωτίζονται θέματα: αρχαιολογικά, ιστορικά, μυθολογικά, φιλολογικά και ιστορίας της τέχνης. Ἀπὸ τὸ ἔργο του αὐτὸ εἰδικότερα μνημονεύονται: α) «Οἱ προϊστορικοὶ τάφοι παρὰ τὸ Καλπάκι Ἰωαννίνων» (Ἀρχαιολογικὴ ἔφημερίδα 1956), β) «Συμβολὴ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς ἀρχαίας Ἡπείρου» (Ἀρχαιολογικὴ ἔφημερίδα 1957), γ) «Τὸ ἱερὸν τῆς Δωδώνης. Ἀρχαῖον Θέατρο» (Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο 1960), δ) «Τὸ ἱερὸν τῆς Δωδώνης, Ἱερὰ Οἰκία» (Ἀρχαιολογικὴ ἔφημερίδα 1959, σελίδες 1—194), ε) «ὁδηγὸς Νήσου Ἰωαννίνων» (1971), στ) «ὁδηγὸς Δωδώνης» (1971), ζ) «Τὸ νεκρομαντεῖο τοῦ Ἀχέροντος - Ἐφυρα - Πανδοσία - Κασσώπη» (1971), η) «Οἱ Γενεαλογικοὶ μῦθοι τῶν Μολοσσῶν» (1964, ἔκδοσις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας), θη) «Ἐπιτύμβιος στήλη ἢ περὶ δρυολατρείας» (χαριστήριον Α.Κ. Ὁρλάνδου), τόμος Δ' 1967). ι) «οἱ ἀρχές τῆς νομισματοκοπίας στὴν ἀρχαία Ἡπειρο» (Ἡπειρωτικὰ χρονικά 1979), ια) «Τὸ κάστρο τῶν Ρωγῶν» (ἐπιστ. ἐπετ. Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων), ιβ) «Εἰσαγωγή στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ. Ὁ δωρικὸς ναὸς» (Ἰωάννινα 1979).

Καρπὸς τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐνασχόλησης μετὰ τὴν οἰκιστικὴ τῆς ἀρχαίας Ἡπείρου, ὑπῆρξε ἡ συγγραφή τῶν μελετῶν του ποὺ ἐκδόθησαν ἀπὸ τὸ Ἀθηναϊκὸ Κέντρο Οἰκιστικῆς (Κ. Δοξιάδη): α) «Cassopraia and the Elean colonies», 1971,

καὶ β) «Θεσπρωτία», 1972. Στὸν ἴδιο κύκλο ἀνήκει καὶ τὸ ἔργο του «Μολοσσία» ποὺ εἶναι γιὰ ἔκδοσις.

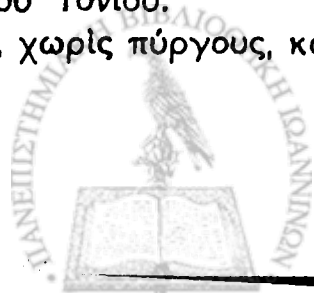
Ὁ Σωτῆρης Ι. Δάκαρης μετὰ τὸ πολῦτιμο ἔργο του ἀνοίξε καινούριους δρόμους στὴν ἔρευνα τῆς ἀρχαίας Ἡπείρου, θάζοντας τὰ θεμέλια τῶν μελλοντικῶν ιστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν. Τοῦτο ἀποτελεῖ ὑψηλὴ ἐπιστημονικὴ συμβολὴ στὴ γνώση ἑνὸς ιστορικοῦ περιγράμματος γιὰ τὴν ἀρχαία Ἡπειρο, ἀπὸ τὴ Μέση Παλαιολιθικὴ Ἐποχὴ (50.000 μέχρι 8.000 π.Χ.) ὡς τοὺς τελευταίους Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

* * *

Ἡ Κασσώπη, ἦταν πρωτεύουσα τῶν Κασσωπαίων ποὺ κατοικοῦσαν στὸ νότιο τμήμα τῆς Ἡπείρου, τὴν Κασσωπαία. Ἡ χώρα τους, ποὺ ἀντιστοιχεῖ περίπου μετὰ τὸ σημερινὸ νομὸ τῆς Πρέβεζας, ἐκτεινόταν ἀπὸ τὸν Ἀχέροντα ὡς τὸν Ἀμβρακικὸ ἢ Ἀνακτορικὸ κόλπο καὶ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος ὡς τὸν ποταμὸ Λοῦρο πρὸς ἀνατολικά.

Ἡ Κασσώπη χτίστηκε γύρω στὸ 350 π.Χ. ἢ λίγο πρὶν, στὴ θέση μιᾶς προϊστορικῆς Κώμης, μετὰ τὸ συνοικισμὸ τῶν γύρω κωμῶν, ἐπάνω στὸ γραφικὸ ὄροπέδιο τοῦ Ζαλόγγου, σὲ ὑψόμετρο 600 μ., μετὰ θαυμάσια θέα στὸν Ἀμβρακικὸ, στὴ Λευκάδα καὶ τὸ Ἰόνιο. Ἦταν μιὰ πόλη ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικὲς τῆς ΒΔ Ἑλλάδας μετὰ στρατηγικὴ θέσις ποὺ ἐλεγε τὴν εὐφορὴ πεδιάδα τῆς Νικόπολης καὶ τὰ λιμάνια τῆς Ἀμβρακίας καὶ τοῦ Ἰονίου.

Τὰ τεῖχη τῆς, χωρὶς πύργους, κα-

τασκευιάστηκαν σὲ ἀμυντικές θέσεις καὶ ἐκμεταλλεύονται τὶς ὑψομετρικές διαφορὲς τοῦ ἐδάφους. Γύρω στὰ μέσα τοῦ 4ου αἰώνα ἡ πόλη ἔκοψε τὰ πρῶτα χάλκινα νομίσματα. Ἡ πόλη χτίστηκε σύμφωνα μὲ τὸ σύγχρονο πολεοδομικὸ σύστημα, τὸ Ἴπποδάμειο : ὀλόκληρη ἡ ἑκτασὴ χωρίστηκε μὲ 20 περίπου παράλληλους δρόμους σὲ ἴσα οἰκοδομικά τετράγωνα πλάτους 30 μέτρα. Νότια τῆς κύριας ἀρτηρίας, πλάτους 5.50—6.00 μ. καὶ μήκους 600 μ., βρίσκεται τὸ κέντρο τῆς πόλης, ἡ ἀγορὰ μὲ δημόσια κτίρια γιὰ τὴ λατρεία, τὶς πολιτικές συγκεντρώσεις, τὴ διοίκηση καὶ τὶς πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις. Τὸ μεγάλο θέατρο χωρητικότητος 5.000—6.000 βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ θραχώδη ἀκρόπολη, ἀμέσως πρὸ πάνω ἀπὸ τὴν κατοικημένη περιοχή. Μιὰ ἄλλη μικρότερη ἀκρόπολη ὑπῆρχε στὴν ἀνατολικὴ κορυφή. Στὶς δύο αὐτὲς ἀκροπόλεις μὲ δεξαμενὲς γιὰ νερό, κατέφευγε ὁ πληθυσμὸς σὲ περίπτωση ποὺ ὁ ἐχθρὸς θὰ κυρίευε τὴν ὀχυρωμένη πόλη.

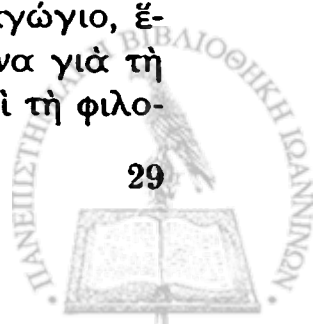
Ἡ πόλη στὴν ἀκμὴ τῆς (3ος π.Χ. αἰ.). ὑπολογίζεται μὲ 8.000—10.000 κατοίκους καὶ μὲ περισσότερα ἀπὸ 600 σπίτια, μὲ ἴση οἰκοπεδικὴ ἑκτασὴ γιὰ τὴν κάθε οἰκογένεια. Αὐτὰ τὰ εὐρύχωρα καὶ μὲ σημαντικὲς ἀνέσεις σπίτια, στὴ βάση λιθόχτιστα, εἶχαν συνήθως καὶ θ' ὄροφον στὴ βόρεια κυρίως πλευρὰ, γιὰ νὰ δέχεται τὸν μεσημβρινὸ ἥλιο καὶ τὴ θαλάσσια αὔρα.

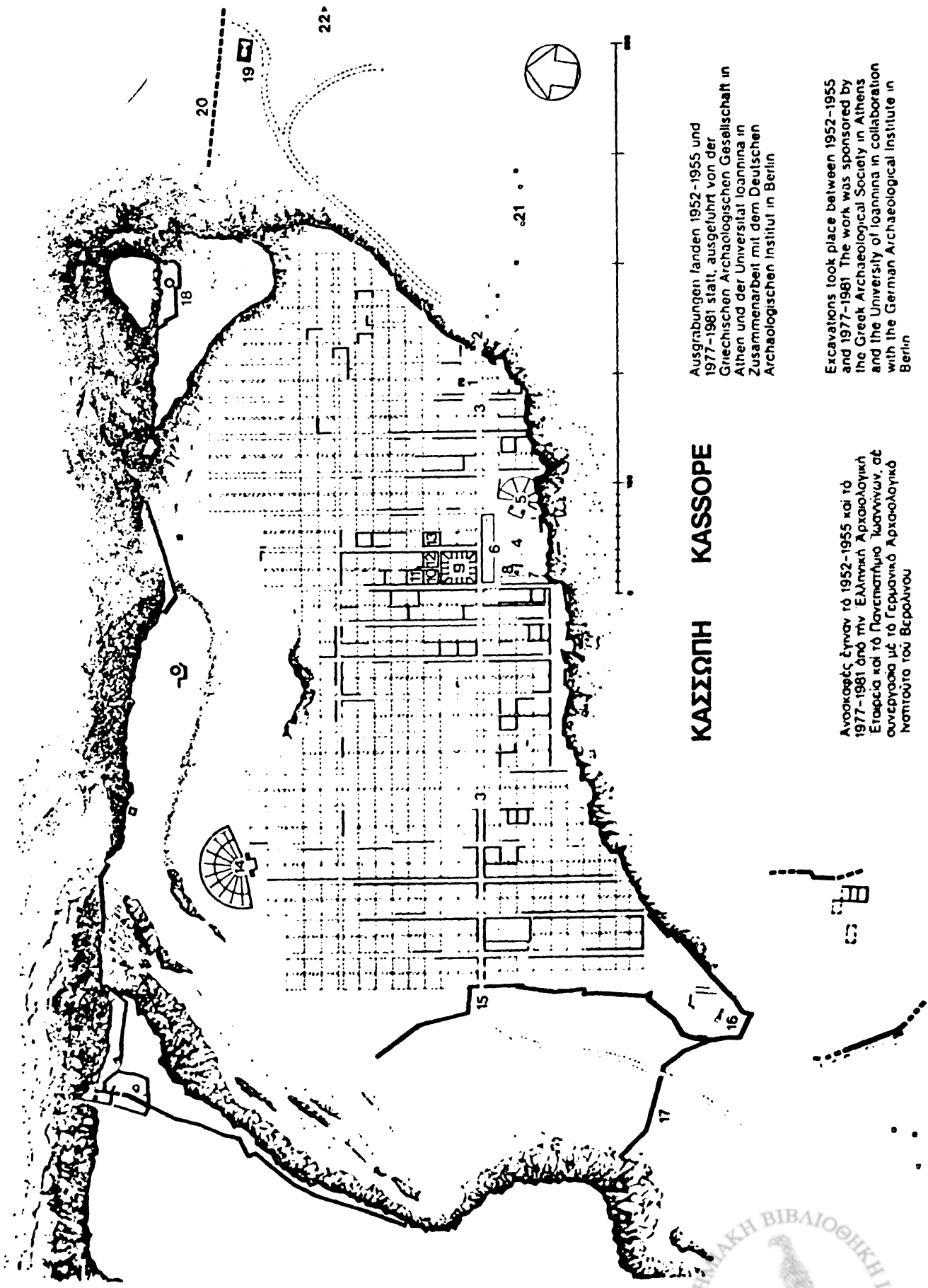
Ὁ τύπος τοῦ σπιτιοῦ τῆς Κασσώπης δὲν ἔχει παστάδα. Ἀκολουθεῖ

τὸ σχῆμα ποὺ ἐπικρατεῖ στὴ δυτικὴ Ἑλλάδα (Ἀμβρακία - Καλλιπολις). Ἔχει ἐμβαδὸν 240 μ² καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ μικρὴ κεντρικὴ αὐλὴ, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι διατεταγμένοι ἕξι ὡς ὄχτῶ χῶροι, τὸ καθιστικὸ, ὁ ἀνδρῶν, χῶροι γιὰ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ, μαγειρεῖο, ἀποθήκες, λουτρό, πιθανὸν ἐργαστήριον, στάβλος, κατάστημα.

Μὲ ἄριστες συνθήκες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας, κτηνοτροφίας, δενδροκομίας (ἐλιές, ἀμπέλια), ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου, ἡ Κασσώπη ἀναπτύχθηκε στὸν 3ο αἰώνα, σὲ ἓνα ἀξιόλογο ἀστικὸ κέντρο, καὶ εἶχε σημαντικὴ θέσιν στὸ κοινὸ τῶν Ἑπειρωτῶν (233)2—168 π.Χ.). Ἀπὸ ἐπιγραφὲς πληροφοροῦμαστε γιὰ τὶς πολιτικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις τῶν Κασσωπαίων μὲ τὴν Ἐπίδαυρον, τοὺς Δελφοὺς, τὴν Μαγνησίαν τοῦ Μαιάνδρου, καὶ ἀπὸ τὰ νομίσματα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἀμβρακίαν, τὴν Κόρινθον, τὴν Λευκάδα, τὴν Κέρκυραν, τὴ Σικυώνα, τὴ Μακεδονίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴ Μολοσίαν, τὴ Ρόδον, ἀκόμη καὶ τὴν Καρχηδόνα. Γιὰ τὸ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριον κόβει στὸ τέλος τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνα ἀσημένιον νόμισμα.

Ὁ 3ος αἰῶνας εἶναι ἐποχὴ ἀκμῆς. Τότε περιβλήθηκε ἡ ἀγορὰ μὲ στοῆς στὴ βόρεια καὶ δυτικὴ πλευρὰ καὶ μὲ ἓνα μικρὸ θέατρο στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ, ποὺ θὰ χρησίμευε καὶ γιὰ τὶς πολιτικὲς συναθροίσεις, καὶ ἓνα ἑκατόμπεδον Καταγώγιον, ἓνα διώροφον δημόσιον ξενώνα γιὰ τὴν διαμονὴν τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν φιλο-

ΚΑΣΣΩΠΗ ΚΑΣΣΟΠΕ

Ausgrabungen fanden 1952-1955 und 1977-1981 statt, ausgeführt von der Griechischen Archäologischen Gesellschaft in Athen und der Universität Ioannina in Zusammenarbeit mit dem Deutschen Archäologischen Institut in Berlin

Excavations took place between 1952-1955 and 1977-1981. The work was sponsored by the Greek Archaeological Society in Athens and the University of Ioannina in collaboration with the German Archaeological Institute in Berlin

Ανασκαφές έγιναν το 1952-1955 και το 1977-1981 από την Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία και το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, σε συνεργασία με το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο του Βερολίνου

ΚΑΣΣΩΠΗ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

360 πρὸ Χριστοῦ

Ἰδρύεται ἡ πόλις, πρωτεύουσα τῶν Κασσωπαίων.

232 ἕως 168 π.Χ.

Περίοδο ἀκμῆς. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ πόλις ἐξελίσσεται σὲ σημαντικό μέλος τῆς Ἑπειρωτικῆς Συμμαχίας.

167 π.Χ.

Ἡ πόλις καταστρέφεται ἀπὸ τὶς ρωμαϊκὰς λεγεῶνες, ἀλλὰ λίγο ἀργότερα ξαναχτίζεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς.

Μετὰ τὸ 31 π.Χ.

Οἱ Κασσωπαῖοι μετὰ ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Αὐγούστου συνοικοῦν μαζὶ με τοὺς κατοίκους ἄλλων πόλεων τὴν Νικόπολη. Ἡ Κασσώπη πέφτει σὲ παρακμῆ.

1. Φυλάκειο.

2. Ἀνατολικὴ Πύλη.

3. Κυρία ὁδός.

4. Ἀγορά.

5. Μικρὸ Θέατρο (Βουλευτήριον ἢ Ὁδεῖο;).

6. Βόρεια Στοὰ με τιμητικὰ μνημεῖα.

7. Δυτικὴ Στοὰ.

8. Ἱερὸς Βράχος καὶ Βωμοί.

9. Καταγώγιον (Ξενώνας γιὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων τῆς Κασσωπείας;)

10. Κατοικία με κατάσταση.

11. Κατοικία με περίστυλη αὐλή.

12. Μικρὰ καταστήματα.

13. Κατοικία με σιδηρουργεῖο.

14. Μεγάλον Θέατρο (περίπου 6000 θέσεις).

15. Δυτικὴ Πύλη.

16. Ἡρώο.

17. Προτείχισμα κατὰ τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν.

18. Ἀκροπόλεις με δεξαμενές.

19. Ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (τὸ ἐπίσημον ἱερὸν τῶν Κασσωπαίων).

20. Διατείχισμα διάβασης τοῦ Ζαλόγγου.

21. Νεκροπόλεις.

22. Μονὴ Ζαλόγγου.

πιθ. 175.—Ἐνα ἀρχαῖον σπιτιὸν τῆς Κασσωπείας. Στὸ βάθος τὸ Καταγώγιον (Δημόσιον Ξενώνας). (Ἀρχεῖον Σωτ. Δάκαρη).

ξενία επίσημων καλεσμένων, με 17 δωμάτια στο ισόγειο και άλλα τόσα στον άνω όροφο. Η πόλη επεκτάθηκε και έξω από τα τείχη ιδίως προς το Νότο, και ένα μέρος περιτειχίστηκε με ισχυρό τεῖχος, αυτή τή φορά ενισχυμένο με πύργους.

Κατά τόν τρίτο Μακεδονικό πόλεμο, οί Κασσωπαῖοι, όπως και τὰ περισσότερα Ἑπειρωτικά φύλα, συντάχθηκαν με τούς Μακεδόνες έναντίον τῶν Ρωμαίων. Τήν ἡττα τοῦ Περσέως, βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας (168 π.Χ.) ἀκολούθησε ὑποδούλωση τῆς Ἑπίρου 150.000 Ἑπειῶτες ἀπήχθησαν σκλάβοι στή Ρώμη και πόλεις τῆς καταστράφηκαν. Τήν τύχη αὐτή εἶχε και ἡ Κασσώπη.

Ὡστόσο, ἡ πόλη ἄρχισε σιγά - σιγά νά ἀναλαμβάνει ἀπό τὸ βαρὺ πλήγμα. Τὰ καταστραμμένα δημόσια κτίρια και τὰ σπίτια ἄρχισαν νά ἀνοικοδομοῦνται. Κάποια πνοή πολιτικῆς ζωῆς ἀρχίζει νά ζωντανεύει τήν ἐρημωμένη πόλη. Κάπου - κάπου οί δρόμοι ἐπισκευάζονται με λιθόστρωτο, τὸ Καταγώγιο ἀνοικοδομεῖται ὅπως και μερικά οἰκοδομήματα τῆς ἀγορᾶς. Μερικά ψηφίσματα τοῦ 2ου-1ου π.Χ. αἰῶνα και θάσεις ἀπὸ τιμητικά ἀγάλματα, μπροστά ἀπὸ τὴ δυτική στοὰ τῆς ἀγορᾶς, κάνουν λόγο γιὰ κάποιο ὑποτυπῶδες Κοινό, πού ὅμως δέν εἶχε δικαίωμα νά κόβει νομίσματα.

Μετά τὴ νίκη τοῦ Ὀκταβιανοῦ

στήν κοσμοϊστορικῆς σημασίας ναυμαχία τοῦ Ἀκτίου (31 π.Χ.) και τὴν ἴδρυση τῆς Νικοπόλεως, ὅπου ὁ νικητῆς ἐγκατάστησε Ρωμαίους ἀποίκους, ιδίως τούς παλιούς πολεμιστές του, οί κάτοικοι τῆς Κασσώπης, ὅπως και τῶν ἄλλων γειτονικῶν πόλεων (Ἀμβρακία, Ἀνακτόριον, Θύρρειον κ.ἄ.) ὑποχρεώθηκαν νά ἐγκαταλείψουν τὴν ὡραία πόλη τους και νά συνοικισθοῦν στή Νικόπολη. Μερικές ἐπιτύμβιες στήλες τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κασσώπης μαρτυροῦν ὅτι ἡ περιοχή αὐτὴ με τὰ ἀφθονα νερά, τίς ἐλιές και τὰ ἀμπέλια, δέν ἐγκαταλείφθηκε ἐντελῶς. Οὐσιαστικά ὅμως ἡ πόλη ἔπαψε νά ζεῖ.

Ἀνασκαφές ἐγιναν τὸ 1952-55 και ἀπὸ τὸ 1977 ὡς τὸ 1981 ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία και τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, σὲ συνεργασία με τὸ Γερμανικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Βερολίνου.

Σ. ΔΑΚΑΡΗΣ

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ κύριοι Ἀναγνώσται νά μᾶς γνωστοποιοῦν τὴ νέα τους διεύθυνση.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

ΤΗΣ κ. ΕΛΣΑΣ ΓΑΛΑΝΙΔΟΥ - ΜΠΑΛΦΟΥΣΙΑ

Ἡ Ἑλσα Γαλανίδου - Μπαλφούσια δὲν εἶναι ἀγνωστὴ στὴν Ἑπειρωτικὴ Πνευματικὴ Κίνησιν τῆς Πρωτεύουσας. Οἱ φιλολογικὲς καὶ λαογραφικὲς ἔρευνές της ἔχουν σημειωθῆ — μὲ ἐπιτυχία — καὶ στὸν Ἑπειρωτικὸν χῶρον. Κι ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μᾶς ἔχει ἀναπτύξει θέματα σχετικὰ μὲ τὸ Ἑπειρωτικὸν δημοτικὸν τραγούδι, πού ἰδιαίτερα τὴν ἀπασχολεῖ.

Τὸ πλησίασμα τῆς Ἑπίρου ἀπὸ τὴν Ποντία Φιλολόγο κ. Γαλανίδου - Μπαλφούσια τὸ ὑπέλοιμε στὸν μακαρίτη Καπεσοβίτη Φίλιππο Ν. Δούνα, πὸ Ἐκπαιδευτήριον τοῦ ὁποίου ὑπηρέτησε — καὶ ὑπηρετεῖ ἀκόμα.

Βέβαια ὁ ὀρμητικὸς Ἑπειρωτικὸς χυμὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ κρατῆσαι κάθε κμάτι πὸ μπουλιάζεται στὸ Ἑπειρωτικὸν δέντρο, ἔστω κι ἀπὸ τὸν μακρινὸ Πόντο. Ὡς τόσο ὁ μπουλιαστής Μπάρμπα - Φίλιππος Δούνας, ἀρχέγονος Ἑπειρώτης, εὐτύχησε νὰ διαλέξει καὶ καλὸ μάτι.

Μελέτη τῆς γὰ τὸ δημοτικὸν τραγούδι τῆς Ἑπίρου ἀρχίζομε νὰ δημοσιεύομε ἀπὸ τὸ τεῦχος τοῦτο μὲ τὰς ἐπόμενους τίτλους :

- Α' Τραγούδια γιὰ τὴ νέα Ζωή, πὸ ἔρχεται στὸ φῶς.
- Β' Τραγούδια τῆς Ἀγάπης.
- Γ' Νυφιάτικα καὶ τοῦ Γάμου.
- Δ' Τῆς Ἐργατιᾶς.

Ε' Σκωπτικά.

ΣΤ' Τοῦ Κάτω Κόσμου καὶ τοῦ Χάρου.

* * *

ΕΛΣΑ ΓΑΛΑΝΙΔΟΥ - ΜΠΑΛΦΟΥΣΙΑ, Φιλολόγος, Βοηθὸς Γυμνασιάρχης. Γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ ἀπὸ γονεῖς πρόσφυγες Ποντίους. Τελείωσε τὸ Γυμνάσιον Νικαίας. Ἔδωκε ἐξετάσεις στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθὼς καὶ στὴ Νομικὴ Σχολὴ κι ἐπέτυχε καὶ στὶς δύο. Ἀκολούθησε ὁμῶς τὴ Φιλοσοφικὴ, ἀπὸ τὸ κλασσικὸν τμῆμα τῆς ὁποίας πήρε καὶ τὸ πτυχίον. Γνωρίζει ταυτόχρονα τὴ Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν.

Μεγάλῃ ἐπίδρασιν στὴν πνευματικὴν τῆς ἐξέλιξιν ἀσκήσαν ὁ Λυκειάρχης

χης και συγγραφέας Π. Δεμερτζής και ο αείμνηστος Γυμνασιάρχης από τη Ζάκυνθο Σπύρος Ν. Ἀβούρης.

Ἐργάστηκε στα Φροντιστήρια Σπουδῶν Π. Παπατζανακάκη στὸν Πειραιᾶ και ἀπὸ τὸ 1961 ὑπηρετεῖ στὰ «Ἐκπαιδευτήρια Δούκα». Εἶναι μέλος τῆς «Ἐταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων» και τῆς «Ἐταιρείας Ποντιακῶν Μελετῶν» ὅπου ἐργάζεται κάτω ἀπὸ τὴ σοφὴ καθοδήγηση τοῦ Δρα Φιλολογίας Ὁδυσ. Λαμψίδη.

Ἀσχολήθηκε πολὺ μὲ θέματα τῆς Ἡπείρου, μὲ τὴ δημοτικὴ ποίηση, και μὲ λαογραφικά και ἱστορικά θέματα, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔδωκε στὴ δημοσιότητα.

Συνεργάστηκε ἐπίσης στὴν ἔκδοση τοῦ Λευκώματος «Μνήμη Σπύρου Ν. Ἀβούρη», πού ἐξέδωκε ἡ Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζακύνθου.

Φυσικά μεγάλο μέρος τοῦ χρόνου τῆς δαπανᾶ στὰ Ποντιακά θέματα, καθὼς εἶναι δεμένη ἀπὸ παράδοση μὲ τὴν πατρίδα τῶν γονιῶν τῆς.

Εἶναι παντρεμένη μὲ τὸ δάσκαλο και πτυχιούχο πολιτικῶν και οικονομικῶν ἐπιστημῶν Ἀθανάσιο Μπαλφούσια.

ΓΕΝΕΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ

Στὸ λογοτεχνικὸ στερέωμα τῆς ποίησης κάθε λαοῦ ξεχωριστὴ θέση ἔχει ἡ δημοτικὴ ποίηση, γιατί αὐτὴ εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ, εἶναι ἡ πιὸ εὐλικρινὴς και ἀγνή ἐξωτερικευση τῶν σκέψεων, τῶν αἰσθημάτων, τῶν ἀντιλήψεων μιᾶς φυλῆς.

Ἰδιαιτέρα μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Ἡπείρου,

γιατί ἡ Ἡπειρος ἔχει τὰ περισσότερα δημοτικὰ τραγούδια ἀπ' ὅσα ὅλη ἡ ὑπόλοιπη Ἑλλάδα: ἀπόδειξη, ἀπὸ τὰ 126 δημοτικὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς τοῦ Φωριέλ (FAURIEL) τὰ 70 εἶναι Ἡπειρωτικά, ἀπὸ τὰ 646 τοῦ Πασσῶβ (PASSOW) τὰ 250 εἶναι Ἡπειρωτικά κ.ἄ.

Ὁ λαὸς τῆς Ἡπείρου ζῆ σὲ φτωχὸ και ὀρεινὸ περιβάλλον και ἀναγκάζεται νὰ εἶναι τραχὺς και λιτοδίαιτος, δὲν παύει ὅμως νὰ συγκινεῖται και νὰ δημιουργεῖ τραγούδια γεμάτα ὁμορφιὰ και πάθος. Τὸν συγκινεῖ ὁ ἔρωτας, ἡ ἀγάπη στὰ παιδιά, στοὺς γονεῖς, στὴν πατρίδα.

Τὸν ἐμπνέει ἡ φύση, τὸ περιβάλλον. Ἡ φωνὴ τοῦ βουνοῦ και τοῦ λόγγου, τὸ μουρμούρισμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, ἡ ἡρεμία τοῦ κάμπου γίνονται τραγούδι στὰ χεῖλη τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ.

Ἀκόμα μέσα στὰ τραγούδια του θὰ ἐκφράσει τὴ χαρὰ ἢ τὴ θλίψη του, τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος, τὸν πόθο γιὰ τὴ λευτεριά, τὴν πίκρα γιὰ τὴν ξενιτειά. Ξέρει τὸ ἴδιο νὰ τραγουδᾶ ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς ζωῆς ὡς τὸ γέρμα τῆς και τὸ θάνατο.

Ἄξιο σημειώσεως εἶναι ἀκόμη και τὸ ἔξῃς:

Ἐξ αἰτίας τῆς συχνῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἡπειρωτῶν, μὲ τὸν περιοδεύοντα βιοτεχνισμό τους οἱ Ἡπειρωτὲς μετέφεραν και τὰ τραγούδια τους στοὺς τόπους τῆς δουλειᾶς τους.

Μετὰ τὴν κούραση και τὸ μόχθο, ἐκεῖ πού δουλεύανε, ἀρχίζανε τὸ τραγούδι τῆς πατρίδας τους, πού ἦταν ξεκούραση και μαζί παρηγο-

ριά, νοσταλγία. Τὰ τραγούδια ἦταν ἄλλοτε χαρούμενα ἢ λυπητερά, ἄλλοτε πάλι λεβέντικα καὶ ἱστορικά ἢ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς, τῆς ἀγάπης καὶ ἄλλα.

Αὐτὰ ἄρεσαν στοὺς ἄλλους πού τὰ ἄκουγαν, τὰ σιγοτραγουδοῦσαν, ἀφαιροῦσαν ἢ πρόσθεταν δικούς τους στίχους, τὰ ἀνάπλαθαν σύμφωνα μὲ τὸ χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς καὶ τραγουδιόντουσαν πλέον σὰν ντόπια δημιουργήματα. Ἔτσι αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, μαζί μὲ ἄλλα, μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε τὶς κοινωνικὲς σχέσεις τῆς Ἡπείρου μὲ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα καὶ τὸν ἔξω κόσμον καὶ τὴν ἐπιρροή πού ἀσκοῦσε τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Ἡπείρου στοὺς ἄλλους Ἕλληνες.

Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Ἡπείρου εἶναι ἰδιαίτερα πλούσιο σὲ περιεχόμενο, στὴ μορφή, στὴν ἔκφραση καὶ δείχνει ἓνα λαὸ μὲ ἀνώτερη πνευματικὴ ἐξέλιξη, ἓνα λαὸ φιλόμουσο καὶ προηγμένο μέσα στὴ μακροχρόνια ἱστορία τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Σὲ συνέχεια θὰ ἐξετάσουμε ὅλες αὐτὲς τὶς μορφές, τὰ εἶδη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ τῆς Ἡπείρου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΖΩΗ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΤΟ ΦΩΣ

Ἡ Ἡπειρος, ἡ μικρὴ ὄρεινὴ γωνιά τῆς Ἑλλάδας, ἔγινε θρύλος γιὰ τὴν καθάρια καὶ μεγάλῃ ψυχῇ τοῦ λαοῦ της, πού ἤξερε καὶ ξέρει νὰ πολεμάει ἀλλὰ καὶ νὰ τραγουδάει μὲ ἀμετρὴ εὐαισθησία καὶ ἀπλή ὁμορφιά, μὲ λιτότητα ἀλλὰ καὶ παραστατικότητα ὅλα τὰ γεγονότα

τῆς ζωῆς.

Οἱ Ἡπειρώτες εἶδαν τὸ δημοτικὸ τραγούδι σὰν μιὰ ἀνάγκη ζωῆς, σύντροφο στὴ χαρὰ μὰ καὶ στὴ λύπη, ἀπὸ τὴν κούνια ὡς τὸ θάνατο.

Ἔτσι γιὰ τὴ γέννηση ἑνὸς παιδιοῦ καὶ μάλιστα ἀρσενικοῦ, ἀπὸ παλιὰ παράδοση, πού ἔμεινε καὶ τώρα, ἡ μέλλουσα μητέρα γονατίζει μπρὸς στὴν Παναγιά καὶ τὴν παρακαλεῖ. Δὲν ἀρκεῖται ὅμως στὴν προσευχὴ μόνο, καταφεύγει καὶ στὴ παράδοση καὶ πιστεύει στὴ μαγικὴ δύναμη πού ἔχουν τὰ βότανα, ἔτσι ζητάει ἢ μαζεύει ἢ ἴδια τὸ «σερικοβότανο» ἀπ' τὸ βουνὸ γιὰ νὰ τὸ φάει καὶ νὰ κάνει ἀγόρι.

«Τὸ δικό μου τὸ παιδί
εἶν' ἀσῆμι καὶ φλωρὶ
καὶ τὰ ξένα τὰ παιδιὰ
εἶναι κάλπικα φλωριά».

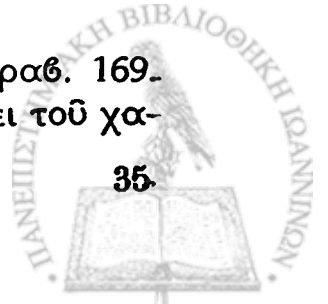
Πάργας, Ἀραβ. 171.

Ἦστερα ἡ Ἡπειρώτισσα, ὅπως κάθε Ἑλληνίδα μάνα, παρακαλεῖ τὸν ὕπνον νᾶρθῃ νὰ πάρει τὸ παιδί της, γερὸ νὰ τὸ μεγαλώσει καὶ νὰ τὸ γυρίσει μέσα σὲ ὅλες τὶς χαρὲς τοῦ κόσμου, καὶ ἐνῶ τὸ κοιμίζει πλάθει τὰ ὄνειρα γιὰ τὸ μέλλον του, πού δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὰ ὄνειρα τῆς φυλῆς μας.

Ἦπνε, πού παίρνεις τὰ μικρὰ
ἔλα, πάρε καὶ τοῦτο
μικρὸ μικρὸ σοῦ τῶδωκα
μεγάλο φέρεμού το·
μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό,
ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
κ' οἱ κλῶνοί του ν' ἀπλώνωνται
σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Πάργας, Ἀραβ. 169.

Ἀκόμα ἐνῶ τὸ νανουρίζει τοῦ χα-

ρίζει τις πιό μεγάλες και ξακου-
στές πόλεις τῆς Ἑλλάδας, και τοῦ
ἐξωτερικοῦ, γνωστές στήν Ἠπειρο
ἀπό τὰ ἀγαθὰ πού ἐρχόντουσαν σ'
αὐτή.(¹)

Κοιμήσου, χαϊδεμένο μου
κάτι νά σοῦ χαρίσω,
νά σοῦ χαρίσω χάρισμα
τήν Ἄρτα μέ τὰ Γιάννενα,
τήν Ἄρτα μέ τὰ Γιάννενα
τή Χιό μέ τὰ καράβια
και τήν Κωνσταντινούπολι
μέ τὰ μαργαριτάρια.

Πάργας, Ἄραβ. 165.

Ἐπίσης νανουρίζοντάς το κάνει
σχέδια γιά τὸ γάμο του και συνή-
θως διαλέγει τὸ καλοκαίρι, πού
εἶναι ἡ χρυσή ἐποχή και ὑποδηλώ-
νει τήν κρυφή ἐλπίδα γιά ἀπόλυτη
εὐτυχία, και θά καλέσει ἐκτός ἀπό
τούς νέους και γέρους, ὄλους τούς
διαλεχτούς και ξακουστούς στόν τό-
πο, γιά νά μεγαλώσουν ἀκόμη πα-
ραπάνω τῆ χαρά.

Τοῦ παιδιοῦ μου ἐγὼ τὸ γάμο
καλοκαίρι θά τὸν κάμω
χώρια ἔπο τούς συμπεθέρους
θά καλέσω νειούς και γέρους,
τὸν Πρωτόπαππα ὄχ τῆ Ζήτσα,
τὸν Πασχάλη ὄχ τήν Καρίτσα
και τὸν κύρι Νικολό
γιά νά σέρνουν τὸν χορό,
και τὸν κύρι Στεφανῆ
γιά νά σκίζει τὸ δαδί,
και τὸν κύρι Πηλαλᾶ
νά βαστάει τὸ μασσαλᾶ.⁽²⁾
Ἰωαννίνων, Ἄραβ. 185.

Γενικά ἡ μάνα προσπαθεῖ νά μαν-
τεύει και νά ἐκτελεῖ κάθε ἐπιθυμία
τοῦ παιδιοῦ τῆς γιά νά τοῦ κάνει τῆ
ζωή πιό ὁμορφη.

Νά χορέψη θέλ' ἡ κόρη
και παπούτσι δέν ἐφόρει'
νά τῆς δώσω τὰ δικά μου
νά χορέψ' ἡ πέρδικά μου'
χόρευε και κοντοπήδα
τώρα ποῦσαι πουλακίδα.

Ἰωαννίνων και Περιχ. Ἄραβ. 181.

Τὸ παιδί ἀρχίζει νά μεγαλώνει
και τὰ τραγούδια ἀλλάζουν σκο-
πό, γίνονται πιό ρυθμικά και πιό
ἀπλά γιά νά τὰ καταλαβαίνει και
τὸ ἴδιο. Και ὅσο τὸ παιδί μεγαλώ-
νει, τόσο τὸ τραγούδι γίνεται παι-
δικὸ παιχνίδι, πού τραγουδιέται ἀ-
πό ὁμάδες κοριτσιῶν και ἀγοριῶν,
ἕνα ἀπ' αὐτὰ συναντᾶμε και στὰ
Γιάννενα.

Στὸ κελί μιανῆς καλόγρης
πούχ' ἀνώγηα και κατώγηα
ἀνοιξα κ' ἐμπῆκα μέσα
κ' ἠῦρα λύκο πού χορεύει
κι' ἀλωπού πού μαγειρεύει
ὁ λαγὼς λαλεῖ τῆ λύρα
τὸ κουνάβι τῆ φλογέρα
κι' ὁ σκαντσόχοιρος ὁ γίγας
κάνει μάτι τῆς χελώνας
κ' ἡ χελώνα καμαρώνει
και ἔς τὴν τρύπα τῆς τρυπώνει'
θγῆκ' ἀπάνου ἔς τὴν κρεβάτα
κ' ἠῦρα πῆττα και κουλούρα
και κομπλίτσα μέ τὸ γάλα.

Ἰωαννίνων, Ἄραβ. 195.

ἢ

- κούκου, κούκου!!
— τί ἔχεις, πέτο, και λαλεῖς;
— μ' ἔδειραν ἡ κοπέλαις.
— Ποῦ εἶν' ἡ κοπέλαις;
— Πάγησαν γιά ξύλα.

Και συνεχίζει στόν ἴδιο ρυθμὸ γιά
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελ. 37)

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελ. 25)

τας» στην περίοδο 1930—35. Ἀκόμη εἶ-
να: ὕβρις πρὸς κάθε Ἑλληνα ἢ κοροϊδία
ποῦ γίνεται γιὰ τὴν δῆθεν σχέσηεισ πού
πρέπει νὰ ἔχει: «ἡ μάνα καὶ τὸ παιδί» τὴν
στιγμὴν πού γίνεται ἀρπαγὴ, γενιτσαρισμὸς
καὶ γενεακτονία μὲ σύγχρονα μέσα, δηλα-
δὴ :

Δημιουργία διομηχανίων μόνο στὴν κεν-
τρικὴ καὶ Βόρ. Ἀλβανία μὲ ἀποτέλεσμα
τὴν ἀμαδικὴ μετανάστευση πρὸς τὸ ἐσω-
τερικὸ καὶ τὸν σταδιακὸ ἐξαλθατισμὸ. Ἀλ-
λαγὴ τῶν ὀνομάτων ἀπὸ τὰ παραδοσιακὰ
Ἑλληνικὰ σὲ ἀλβανικά. Λειτουργία στρα-
τοπέδων συγκεντρώσεως, φυλακῶν καὶ
περισχῶν ἐκτοπίσεως γιὰ τοὺς Ἑλληνας.
Διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας μόνο
ὡς γλωσσικοῦ μαθήματος. — Ξένη Γλῶσ-
σα — Κατάρτησις τῶν μειονοτικῶν δικαι-
ωμάτων σὲ ἀπομονωμένες καὶ μακρυνές
περιοχές ὅπως στὴς Ἑλληνικὲς συνοικίες
καὶ χωριὰ τῆς Κορυτσᾶς — Ἑρσένιας —
Λεσκοβιτίου, στὴν περισχὴ Χειμάρρας,
στὴν Ἄρτα Αὐλώνος καὶ ἄλλου. — Ἀ-
παγόρευσις τῆς παρακολούθησεως τῶν προ-
γραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ραδιοφωνίας
καὶ τηλεοράσεως. Μὴ ἀποδοχὴ τῆς Ἑ-
λευθέρας ἐπισκέψεως τῶν Βορ) τῶν τοῦ ἐ-
ξωτερικοῦ πρὸς τοὺς συγγενεῖς τους, ἀκόμη
καὶ τῆς ἀποστολῆς ἐπιστολῶν, βοηθημά-
των, δώρων κλπ. Καὶ τὸ πῖθ αἰσχροῦ καὶ
ἀπάνθρωπο: Μὲ θαναλιστικὸν τρόπο ἔ-
κλεισαν, λεηλάτησαν, ἔκαψαν καὶ ἀπέλγη-
σαν στὴς Ἑλληνας. Τελείως ἀνθρώριμα
χωρὶς προηγούμενες ἐξηγήσεις θέλησε ὁ
Χότζα νὰ ξεριζώσῃ ὅ,τι εἶχε φυτευθῆ πρὶν
ἀπὸ τὴν γέννησι τοῦ ἀνθρώπου ἀνακη-
ρύσσοντας τὴν Ἀλβανία τὸ πρῶτο ἀθεϊ-
στικὸ κράτος στὸν κόσμολ!!

Οἱ Ἑλληνικὲς Κυβερνήσεις καὶ ὄλος

ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς θὰ πρέπει νὰ ξέρουν
ὅ,τι γιὰ τὴν ἐξομάλυνσι τῶν σχέσεων Ἑλ-
λάδος — Ἀλβανίας πρέπει: πρῶτα νὰ
παύσουν οἱ διωγμοὶ καὶ οἱ πιέσεις κατὰ
τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Νὰ παύσουν τὰ
μεγαλοαλβανικὰ ψεύδη (ὁ χάρτης τῆς με-
γάλῃς Ἀλβανίας ὄντως κυκλοφόρησε ἀπὸ
τὰ ὄργανα τῆς Ἀλβανίας στὸ ἐξωτερικ-
κό). Νὰ παύσουν αἱ χυδαῖα: ὕβρεις κατὰ
τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν καὶ οἱ ἀπαράδε-
κτοι χαρακτηρισμοὶ γιὰ τὴν ἐμογένειά-
μας τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύ-
που. Πρέπει: οἱ Ἑλληνας νὰ μὴ δεχτοῦν
περαιτέρω προκλήσεις τῶν Ἀλβανῶν καὶ
ἂν αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν καλὰς σχέσεις θὰ πρέ-
πε νὰ δίνουν συνεχῶς ἀποδείξεις τῆς κα-
λῆς πίστεως. Καὶ μέχρι: τῶρα δὲν παρέ-
χουν τέτοιες ἀποδείξεις.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ σελ. 36)

τὴ φωτιά, τὴ βροχὴ, τὸ θόϊδι, τοὺς
βατράχους.

Στὴ συνέχεια θὰ δοῦμε τὸ μικρὸ
παιδί νὰ γίνεται νέος ἄνθρωπος μὲ
τὰ δικά του αἰσθήματα, τὸν χαρα-
κτῆρα του, τὴν ψυχὴν του, πού δὲν
εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα κομμά-
τι Ἑλλάδας κι αὐτό.

Σημειώσεις:

(1). Τέτοιες πόλεις - ἐμπορικὰ κέντρα
μὲ πρόχειρη ἀπαρίθμησι (Βενετία, Πό-
λη, Βιέννη, Μπουκουρέστι, Μισίρι (Αἴγυ-
πτος), πού συναντᾶμε στὸ Ἑπειρωτικὸ
τραγοῦδι δείχνουν ἀκριβῶς τὸν ταξιδιω-
τικὸ βιοτεχνισμὸ καὶ μεταπρατισμὸ, ἀπὸ
τὸν ὁποῖον θὰ πηγᾶσουν ἀργότερα οἱ
Ἑπειρωτὲς κεφαλαιοῦχοι - Εὐεργέτες τῆς
Τουρκοκρατίας.

(2) Μασαλᾶς = Σχάρα μὲ ἀναμμένο
δαυλό, συνήθως ἀπὸ δαδί, πού ἀνέθεταν
σὲ κάποιον νὰ κρατᾶει στὴς τελετὰς καὶ
νὰ φωτίζει.

ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΑΚΙ ΜΕ ΤΑ ΓΑΡΥΦΑΛΑ

ΤΟΥ κ. ΚΩΣΤΑ ΝΤΟΥΛΑ

Τούτη ή πικρή ιστορία είναι αὐθεντικό γεγονός πού τόγραψαν «στά φίλά» οί έφημερίδες μπροστά από λίγο καιρό. Σ' ένα δεκπεντάχρονο Ἡπειρωτάκι άγόρι αναφέρεται τούτη ή ιστορία. Δέν είναι μέλος τής συντροφιάς τών πλουσιόπαιδων πού γλεντοῦν κάθε μέρα στή ντισκοτέκ τοῦ Κολωνακιού «Φίγκαρο», πολλά άπ' τά όποία μπορεί νά σεργιανοῦν σέ τεχνητούς παραδείσους. Ἄνήκει στήν αντίπερα όχθη, στή φτωχολογιά.

Οί γονεῖς του ροβόλησαν άπό τά κακοτράχαλα Ἡπειρωτικά θουνά. Ἄναζήτησαν και βρήκαν στήν άνθοῦσα τότε βιομηχανία τών πολυκατοικιῶν ένα θυρωρεῖο. Και στο μοναχικό δωμάτιο πού είχε παράθυρο στον άκάλυπτο χῶρο στέγασαν τήν εὔτυχία τους μ' ένα παιδί πού άκόμα ήταν μαξοῦμι. Τόν πατέρα όμως άνειδίκευτο μεροκαματιάρη μιά μέρα ένα γιώτα—Χί τόν έτραυμάτισε, ώστε νά τόν κάμει για χρόνια σακάτη. Ἡ άσφάλεια πλήρωσε τά νόμιμα. Ἡ μάνα με τό ένα χέρι άγκαλιά τό μωρό ένῶ με τό άλλο σφουγγάριζε τούς τοίχους και τά σκαλοπάτια τής πολυκατοικίας. Στόν κουβά με τό νερό στάλαζαν οί θρύσες τών ματιῶν της.

Και μεγάλωσε τούτο τῶμορφο και

χαριτωμένο άγοράκι στο πεζοδρόμιο. Ἴσως κι' ό προσπάπος του νά πουλούσε κουλούρια στο Μπουκουρέστι τό πικρό. Στά γαλανά του μάτια καθρεφτιζόταν ένας γαλάζιος οὔρανος κι' ένα θλιμμένο παράπονο. Ἐκανε και θελήματα στους ένοίκους ξύπνιο και καλωσυνάτο καθῶς ήταν. Παληό θίωμα από τούς παληούς ξενιτεμένους Ἡπειρώτες, πού μοχτοῦσαν στή ξενιτειά. Ἐφημερίδες και τσιγάρα από τό περίπτερο και ψώνια από τό μανάβη. Ἄριστο μαθητοῦδι στο δημοτικό έγραφε στο τραπέζι τοῦ θυρωρεῖου τά μαθήματά του.

—Πρόσεχε! —συμβούλευε ή μάνα — νά περνᾶς πάντα με τό πράσινο. Κι' όταν κατά τό μεσημέρι πού θά σκολούσε από τό σχολειό, άνίχνευε τό βάθος τοῦ δρόμου νά τό ιδεί νάρχεται τό καμάρι της, ή ζωή της, ή άπαντοχή της κι' ό ήλιος της. Τούτη ή μητρική άγκαλιά πόσες φορές τό στερήθηκε. Τούτα τά μαγουλάκια πόσες ῶρες στερήθηκαν τήν άνάσα τής μάνας.

Και ξαφνικά ή μαχαιριά:

—Ἡρθε ό πατέρας μάνα;

Ἐπου νάναι τόν καρτερᾶμε ῶρα με τήν ῶρα. Ἄπόφευγε τό θλέμμα τοῦ παιδιοῦ νά μη ιδεί τήν ύγρασία

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἡ ἑλληνικούρα τοῦ Κλονάρη ἀφορμὴ γιὰ γέλοια στὴ Βουλὴ τοῦ 1843

Στὸ βῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς — λίγα χρόνια μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21 — λεγόταν τότε Ἐθνικὴ Συνέλευση, ὁ Χριστόδουλος Κλονάρης, ὁ κατόπιν πρῶτος Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπὸ τὸ Λιασκοθέτσι τοῦ Ζαγορίου. Φερμένος ἀπὸ τὰ Παρίσια. Νομικός, δη-

ποῦ κάλυπτε τὰ τσίνορά της. Ἄριστος μαθητὴς ἀνέβαινε μὲ ἄριστα τὶς γυμνασιακὰς τάξεις — γνωστὰ πνευματικὰ φτερουγίσματα στὰ πάμφτωχα Ἡπειρωτάκια — στητό, ὠραῖο παλληκαράκι μὲ τὸ πρῶτο χνουδι τοῦ ἐφήθου.

.....
Νοέμβρης. Τὰ γαρύφαλα τῆς Ἀττικῆς ἐτοιμάζονται νὰ πεθάνουν. Οἱ ἀνθοπαραγωγοὶ τὰ δίνουν ὅσο ὅσο. Μέρα παρα μέρα κατὰ τὸ δειλινὸ μιὰ φωνὴ ἀπὸ ἕνα τρίκυκλο διαλαλεῖ τὴν ἀνθινὴ προσφορά: 50 δρχ. 60 γαρύφαλα. Ἡ φωνὴ τοῦ πραματευτῆ τῶν λουλουδιῶν τελειώνει πάντα σὲ ψαλμὸ μὲ μιὰ βυζαντινὴ καμπύλη. Ἡ φωνὴ του εἶναι ὁ καιρὸς ποῦ μᾶς χτύπησε, εἶναι τὸ μοιρολόϊ στὰ νεκρὰ γαρύφαλα.

Ἐπιθυμία τοῦ ἀγοριοῦ ἦταν — κι' ἐδῶ ἀναδεύοντας μέσα φτερά γιὰ νὰ τὰ οικονομίσουν οἱ φτωχοὶ Ἡπειρώτες — κάθε ποῦ ἐρχόταν ὁ λουλουδὰς νὰ τοῦ τοιμάζει ἢ μάνα σ' ἕνα πανεράκι ντυμένο μὲ μεταξωτὸ πανὶ γαρύφαλα, ποῦ τὰ σερ-

μοσιογράφος, ἀρθρογράφος τῆς Γαλλικῆς «Συνταγματικῆς» καὶ δεινὸς ρήτορας.

Οἱ περισσότεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἔθνους τέλεια ἀγράμματοι.

Χεῖμαρρος ὁ Κλονάρης στὸ βῆμα. Κάποια στιγμὴ ἀκούγεται νὰ λέει:

— Ἀπορῶ, κύριοι καὶ ἐξίσταμαι. Ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι λέγω...

Καὶ ὁ Γέρο-Ντερνιτσιώτης, ποῦ μ'

γιανοῦσε σὲ πάρκα, σ' ἐξοχικὰ καφεενδάκια καὶ τὰ πρόσφερε σὲ καθαλιέρους. Ὅτι ἔχουν εὐχαρίστησι. Τοῦ ἀφηναν κέρδος ἕνα - δυὸ κατοστάρικα.

Κακὸ συναπάντημα γυρίζοντας ἕνα σούρουπο. Δυὸ τσαντάκηδες καμικάζι τοῦ ἄρπαξαν τὰ κέρματα. Μ' ἕνα σκαμπίλι τὸν ἔριξαν κάτω ζαλισμένο. Τὰ ὑπόλοιπα ἄνθη κύλησαν στὸ ρεῖθρο τοῦ πεζοδρομίου. Πῆραν κι' οἱ καμικάζι ἀπὸ ἕνα νὰ τὰ προσφέρουν στὶς γκόμενες. Μάταια ψάχνει στὶς τσέπες του νὰ βρεῖ ἕνα δεκάρικο γιὰ τὸ λεωφορεῖο. Τὰ πῆραν ὅλα. Ζαλισμένο, τσακισμένο μὲ τὸ ἄδειο πανέρι παραμάσκαλα καὶ μ' ἕνα μελανὸ σημάδι κάτω ἀπὸ τὸ βλέφαρο τοῦ ματιοῦ ὀδεύει κουτσαίνοντας πρὸς τὴ μάνα.

Ἐκείνη, μόλις τὸν εἶδε ὄρθια στὸ πλατύσκαλο τοῦ θυρωρείου, σὰν κορυφαία χοροῦ ἀρχαίας τραγωδίας μὲ ὑψωμένα τὰ χέρια ἔσκουξε.

— Γλυκό μου ἀγόρι!

Κ. ΝΤΟΥΛΑΣ

αὐτὸν εἶχε θρῆ τὸ μπελιᾶ του ὁ Κλονάρης, ὅπως φαίνεται κι ἀπὸ ἄλλο ἀνέκδοτο:

—Δὲν ντρέπεται μ' αὐτὰ πού λές; Δὲν ντρέπεται καθόλου;

Γέλοια τρανταχτὰ ἀκούγονται ἀπὸ τὰ βουλευτικὰ ἔδρανα.

Ὁ Γέρο - Ντερνιτσιώτης τὸ ἀγνωστο γι' αὐτὸν ἐξίσταμα ἰσχυρὰ εἶχε πάρει γιὰ ξύστεμα, μιὰ συνθήκη, πού εἶχαν οἱ πρόγονοί μας ὡς τὰ δικά μας χρόνια, πού ἐνδημικὰ ἦταν ἀνάμεσα σ' ἄλλα ἢ ψεῖρα, ὁ ψύλλος κι οἱ κοριοί.

Εἶχαν τότε σὲ χρῆση τοῦ καθενὸς καὶ μιὰ ξύλινη κουτάλα 20—30 πόντων, πού τὴ φέραν στὴν ἀπὸ μέσα τσέπη τῆς μάλλινης μπερούτσας, ἢ ταλαγανιοῦ γι' αὐτὸ τὸ ἀναγκαῖο ξύσιμο, πού εἶχε τ' ὄνομα Γιαννοῦλα.

—Τὸ βόδι πῶς εἶναι καὶ πῶς γράφεται

Στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ τοῦ 1843, Συνέλευση, ὅπως λεγόταν τότε εἶχε ἀνάψει ἡ ἑλληνικὴ διχόνοια, ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ ἀρρώστεια, μὲ τὸ ζήτημα τοῦ Αὐτοχθονισμοῦ καὶ Ἑτεροχθονισμοῦ, ἂν δηλ. δικαιοῦματα γιὰ ψῆφο καὶ γιὰ κυβερνητικὰ θέσεις ἔχουν καὶ οἱ Ἕλληνες τῶν ὑποδούλων ἀκόμα τότε μερῶν Ἑπερωτῶν, Μακεδόνες, Θεσσαλοί, Θράκες, Ἑπτανήσιοι, Κωνσταντινουπολίται κι' ἄλλοι: Ἕλληνες πού ἀπ' ἐξω εἶχαν ἔλθει στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, δηλ. οἱ Ἑτερόχθονες, ὅπως τοὺς εἶπαν οἱ ἐντόπιοι ἀπελευθερωμένοι: Ἕλληνες οἱ Αὐτόχθονες.

Θορυβώδεις συζητήσεις γίνονταν στὴ Βουλὴ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φωνακλάδες τῆς Βουλῆς ἦταν ὁ βουλευτὴς Μουδουνίσσας ἢ Μενδενίσσας, ὁ γέρο Ντερνιτσιώτης -

Αὐτοχθονιστής.

Μιὰ μέρα αὐτὸς ἐπίασε τὸν σοφὸ Ἀρεοπαγίτη, ἄλλοτε ὑπουργὸ καὶ βουλευτὴ Χριστόδουλο Κλονάρη, ἀπὸ τὸ Λιασινοῦτσι (Λεπτοκαρυὰ) τοῦ Ζαγοριοῦ, σοφὸν καὶ ἡμερο ἀνθρώπο γὰ τὴν κυττᾶν ἐπίμονα γιὰ τὶς φωνάρες καὶ τὶς χαζομάρες πού ἔλεγε.

Γυρίζει πρὸς τὸν Κλονάρη καὶ τοῦ λέει:

—Τί μὲ τηρᾷς; τοῦ εἶπε. Δὲν εἶμαι δραχμὲς γιὰ νὰ μὲ φᾶς.

Ἀτάραχος σηκώθηκε ὁ Κλονάρης κι' ἀνέβηκε στὸ βῆμα καὶ δηγγήθηκε τὴν ἀκόλουθη ἱστορία.

—Ἐνας γραμματοδιδάσκαλος, εἶπε, πῆγε συστημένος, σ' ἕνα χωριό, στὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος νὰ πιάσει δουλειά. Ὁ Πρόεδρος γκοτζάμπασης τῆς ἐποχῆς ἦταν ἀγράμματος, ἐνόμιζε ὅμως τὸν ἑαυτοῦ του παντογνώστην.

—Γνωρίζεις γράμματα βρέ; εἶπε τοῦ δασκάλου.

—Γνωρίζω, ἀπάντησε αὐτός.

—Γράψε μου λοιπὸν βόδι σ' αὐτὸ τὸ χαρτί.

Ἐπίασε ὁ δάσκαλος κι' ἔγραψε τὴ λέξη, βόδιον. Τότε κι' ὁ Πρόεδρος κοιτᾶ στραβὰ ζωγράφισε ἐπάνω στὸ ἴδιο χαρτί ἕνα βόδι κι' ἔπειτα ρώτησε τοὺς χωρικούς, πού εἶχαν μαζευτῆ τριγύρω καὶ ἐθαύμαζαν τὴ σοφία του.

—Ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ εἶναι βόδι; βρέ;

—Τὸ δικό σου γκοτζάμπαση! Τὸ ἄλλο δὲν εἶναι: τίποτε εἶπαν αὐτοί.

Τότε ὁ γκοτζάμπασης εἶπε στὸ φτωχὸ δάσκαλο:

—Φύγε, εἰσαι ἀγράμματος.

—Αὐτὰ παθαίνομε καὶ μεῖς σήμερα εἶπε ὁ Κλονάρης. Δὲν ξαίρομε ἐμεῖς γράμματα καὶ ξαίρουν οἱ Ντερνιτσιώτες!

α. χ. μ.

Ἡπειρωτική Πνευματική Ζωή καὶ Κίνηση

◆ Γράφουμε καὶ μᾶς γράφουν

◆ Στέλλουμε καὶ μᾶς στέλνουν

Ἡ διαφωνία τῆς σεμνότητας

Κύριε Πρόεδρε,

Με ἀφορμὴ τῶ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντα τοῦ θρυλικοῦ Μακεδονομάχου μας Παύλου Μελά, πού πρόσφατα ἔγιναν στὴ Κηφισιά, δημοσιεύτηκε στὸ Δελτίο τῆς ὑπὸ τὴν Προεδρία σας Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας (ἐκδόση Ἰουνίου - Ἰουλίου) μιὰ παλιὰ — τοῦ Μάρτη 1980 — ἐπιστολή μου πρὸς τὸν κ. Κώστα Λαζαρίδη, πού θεωρήθηκε σὰν ἐπίκαιρη σὲ σχέση μὲ τὸ παραπάνω γεγονός. Τὴ δημοσίευσέ της ἔμως αὐτὴ προλόγισε ἕνα δικό σας κείμενο, πού θαυμάζω, βέβαια, τὴν περίκομψη λεκτικὴ του «φόρμουλα» — ἴδιον, ἄλλωστε, αὐτὴ γνώρισμα τῆς σαχηγευτικῆς γραφίδας σας — κι' ἐκτιμῶ τὴν καλοπραίρετη διάθεσή του, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐπιδιοκίμασω καὶ στὴ πραγματικὴ του ὑπόσταση, γιατί, ὡς πρὸς ἐμένα, εἶναι: ὑπερβολικό, πολὺ πῖο πάνω ἀπ' τὰ μέτρα μου. Οἱ φράσεις πού χρησιμοποιοῦνται σ' αὐτό, ἀντανακλοῦν ἐννοιες, πού τὸ ὕφος τους ποτέ μου δὲν πλησίασα, εἴτε γιατί δὲν προσπάθησα, εἴτε γιατί δὲν εἶχα τὰ δυνατὰ φτερά, πού χρειάζονταν γιὰ μιὰ τέτοια ἀνοδικὴ πτήση. Αὐτὰ ἤθελα νὰ σας πῶ γιὰ χάρη τῆς ἀντικειμενικότητάς. Κι' εὐτυχῆς θὰ ἦμουν ἐὰν εἶχατε τὴν καλωσύνη νὰ τὰ φέρετε μὲ τὸ ἴδιο αὐτὸ Δελτίο σας σὲ γνώση τῶν ἀγαπητῶν μας ἀ-

ναγνωστῶν του γιὰ ν' ἀποφευχτοῦν λαθεμένες ἐντυπώσεις. Καὶ μιὰ παράκληση: Νὰ μὲ ἀποδώσετε στὸ χωριό μου, πού εἶναι: τὸ Ἡλιοχώρι κι' ὄχι: τὸ Βρυσοχώρι.

Με ξεχωριστὴ ἐκτίμηση

Διὸς σας πάντα.

ΝΙΚΟΣ ΠΟΛΥΜΕΡΙΑΔΗΣ

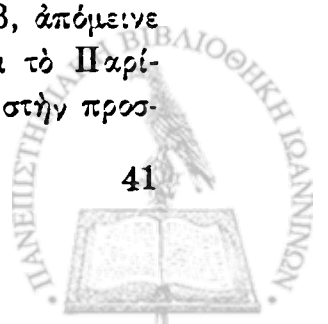
Ἀθήνα - Αὐγούστος 1981

Τὸ Παρίσι τῆς Ἡπείρου

Ἐνα παράπονο μαραζώνει: τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς Θεσπρωτίας. Ἐγκαταλειμμένοι ἀπὸ τὸ κράτος, δὲν ἔχουν οὔτε νερὸ οὔτε τηλέφωνο καὶ τὸ χειμῶνα τὰ χωριά μεταβάλλονται: σὲ τόπους ἐξορίας καθὼς τὸ χιόνι, κόβει, γιὰ ὀλόκληρες ἐβδομάδες τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμο.

Στὸν γενικὸ κανόνα, ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις, ὅπως τὸ Πολύδροσο πού μιὰ τοπικὴ συνάδελφος τὸ ὀνόμασε «Παρίσι» τῆς Θεσπρωτίας.

Τὸ Πολύδροσο λοιπόν, ἔχει καὶ φῶς καὶ νερὸ καὶ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα. Οἱ δρόμοι εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι, ἡ κοινότητα ἔχει: δικὸ της γραφεῖο, ἐκκλησία καὶ δημοτικὸ σχολεῖο, πού ὅμως ἐκλείσει γιατί ἀπὸ τὰ 14 παιδιὰ πού εἶχε τὸ 1973, ἀπόμεινε μόνο ἕνα. Ὡς καὶ μουσεῖο ἔχει τὸ Παρίσι: καὶ βέβαια ὄλα αὐτά, χάρη στὴν προσ-

φορά και την αγάπη τῶν μεταναστῶν.

Τὸ «Παρίσι» τᾶχει ὄλα, ἢ σχεδὸν ὄλα.
Ἔνα ἀγαθὸ μονάχα λείπει. Ἡ ζωή!

Ἡ πινακίδα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γράφει.
Κάτοικοι 68.

(«Τὰ Νέα» 17.8.81)

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ. ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ: Ὑστερα
ἀπ' αὐτὰ τί νὰ σκεφτεῖ κανεῖς; Τί κά-
νει: ὁ Χρυσόστομος Λαμπρίδης;
Ἄλλὰ τί νὰ κάνει; Μήπως εἶναι Δευ-
καλίων νὰ ρίχνει πίσω του λιθάρια καὶ
νὰ γίνονται ἄνθρωποι;

Οἱ Κολοβαῖοι - Συμπληρωματικά

Ἄγαπητέ κ. Πρόεδρε,

Τὸ χωριὸ τῶν Κολοβαίων Σωτήρα
τῆς Ἄνω Δρόπολης Βορ. Ἠπείρου
εἶναι κυριολεκτικὰ χωμένο στὸ θά-
θος τριῶν βουνῶν. Ἀριστερὰ τῆς
Κοσσοβίτσας ἢ Μουργκάνα. Στὰ
δυτικὰ τὰ βουνὰ τοῦ Τσαμαντᾶ,
Λειᾶ, Μπαμπούρι. Στὰ νότια μὲ τὸ
βουνὸ τοῦ Κλησιάρη, Κρᾶ, Σελλιοῦ.
Οὔτε σρέμμα κάμπο δὲν ἔχει. Οὔτε
κήπους καὶ περιβόλια, πλὴν ἐλά-
χιστη γῆ φερμένη δίπλα στὸ ποτά-
μι, ποὺ περνάει ἀπὸ τὸ χωριὸ. Οὐ-
δεμία θεά. Λέμε οἱ κοντοχωριανοί:

—Ἡ Σωτήρα ἔχει ἓνα κάστανο οὐ-
ρανό! Ἀθέατο τελείως χωριὸ ἢ Σω-
τήρα ἦτανε οἱ κάτοικοί του φέ-
ρμα τὰ (φερμένοι) κατατρεγμέ-
νοι ἀπὸ τίς ἐκάστοτε καταδιώξεις
ἀπὸ Βωβούσα, Τζουμέρκα, Σούλι
κι ἄλλα χωριὰ τῆς Πίνδου. Εἶναι
κατὰ τὴν παράδοση ἑφτακοσίων
καὶ ἄνω ἐτῶν κοινότητα.

Οἱ κάτοικοι πρὶν ταξιδευτοῦν στὴν
Ἀμερικὴ εἶχανε καραβάνια (μὲ
μουλάρια 30—40) καὶ κάνανε μετα-

φορὲς ξυλείας καὶ ἀσβέστη ἀπὸ ἀ-
σβεσταριές.

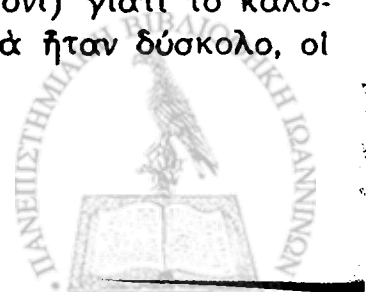
Οἱ Σωτηριῶτες φορούσανε κο-
τσομάνες (') ἄσπρες κάλτσες
καὶ τσαρούχια μὲ πρόκες. Περπα-
τούσανε λεβέντικα. Οἱ γυναῖκες εἶ-
χανε στὴν ὀμιλία τους μαλακὴ καὶ
παρατεταμένη προφορά.

Γύρω στὰ χίλια ἐννιακόσια ταξι-
δεύονταν στὴν Ἀμερικὴ, ὅπου ἀν-
θοῦν οἱ Ἀδελφότητές τους. Τὸ ραν-
τεβοῦ τους τὸ ἔχουνε στὴν ξενιτεία,
καθὼς καὶ στὴν Πατρίδα, στίς 6
Αὐγούστου, τοῦ Σωτήρος, ὅπου κά-
νουν τριήμερο πανηγύρι μὲ πυρο-
βολισμοὺς καὶ σαματᾶδες.

Φέρμα στὴ Σωτήρα, τὴν κρυμένη
ἀπὸ τὴ φύση, τὴν ἀθέατη στὴ χού-
νη τῆς Μουργκάνας ἦταν καὶ ἡ οἰ-
κογένεια τῶν Κολοβαίων.

Οἱ Κολοβαῖοι — μεγάλη φαμίλια
— ζοῦσαν νομαδικὴ ζωὴ μὲ τὰ πρό-
βατὰ τους. Στὰ 1903, τὸ χειμῶνα,
ὅπως κάθε χρόνο, βρίσκονται στα
παράλια τῆς Θεσπρωτίας τὰ τρία
ἀδέρφια, ὁ Βασίλης ὁ εὐρύτερος,
ὁ λεβεντοκαμωμένος μὲ τὰ ζωηρὰ
μάτια ἀστρίτη, ὁ Βαγγέλης, ποῦ
στὰ κατοπινὰ, μετὰ τὸ 1920, εἶχε τὸ
Χάνι Κολοβοῦ, τὸ μαγέρικο στὴν ὁ-
δὸ Ἀθέρωφ, στὰ Γιάννινα, ἐκεῖ ποῦ
σήμερα εἶναι ἡ Τράπεζα Πίστεως,
ποῦ ἔχει τὴ μέση τοῦ
λιανῆ καὶ τὸ σπαθὶ ζω-
σμένο, ὅπως τὸν θυμιέμαι κι ὁ
Τσάβο (Σταῦρος) Κολοβός, ὁ δια-
χειριστὴς τῆς Στάνης.

Ἐκεῖ στὰ χειμαδιὰ (Φιλιᾶτι —
Σαγιαδά καὶ στὰ παράλια, ποῦ δὲν
τὰ πιάνει τὸ χιόνι) γιατί τὸ καλο-
καίρι στὰ βουνὰ ἦταν δύσκολο, οἱ

Λιάμπηδες γενήκανε μ' ο ἰ ῥ α⁽²⁾ στους Κολοβαίους. Οἱ Κολοβαῖοι ὁμῶς δὲ χασομερήσανε, σκοτώσανε δυὸ ἀπ' αὐτούς, τὸ Μπιλάλη καὶ τὸν Τεφίκ. Ὁ φόνος ἀπὸ τοὺς Κολοβαίους ἔγινε γνωστός ἀπὸ ἓνα θλάχο καὶ τὴν ἐπόμενη χρονιὰ λιάμπικη συμμορία ἀπὸ τὸ Προγονάτι πλακώνει στὴ Σωτήρα καὶ καίει τὰ σπίτια τῶν Κολοβαίων. Οἱ ἴδιοι γλυτώσανε εἰδοποιημένοι ἀπὸ τὸ Δελβινιώτη Τοῦρκο φίλο τους Μουχαρέμ Μπεκίρη. Ἀλλὰ ὁ Μέτε Ντουῦτσες ἀπὸ τὸ Φιλιάτι, πού εἶχε τὸ τ ζ ε λ έ π ι κ ο⁽³⁾ βρῆκε μοναχὸ τὸ ἀμούστακο παλληκάρι, τὸν Τσάβο στὴ στάνη κοντὰ στὸ θουνὸ τοῦ Τσαμαντᾶ καὶ τὸ σκότωσε. Ὁ Βασίλης ὀρκίστηκε νὰ ἐκδικηθεῖ.

Στ' ἀνταρτικὰ πρὶν τὸ 1912—13 μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι οἱ Κολοβαῖοι. Τὸ ἴδιο κατὰ τὸν Αὐτονομικὸ Ἀγῶνα τῆς Βορ. Ἡπειροῦ τὸ 1914. Στὰ 1917 ὅταν μπῆκανε οἱ Ἴταλοὶ στὸ ἠπειρωτικὸ τρίγωνο οἱ Κολοβαῖοι, ὁ Μπόλας κι ἄλλοι ἀγωνιστὲς καταδιώχτηκαν. Ἡ οἰκογένειά τους ἐξορίστηκε στὴν Ἰταλία. Ἡ γυναίκα τοῦ Βασίλη ἦταν ἀπὸ τοὺς Μελισουργοὺς τῆς Ἄρτας.

Μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Βενιζέλου ἐπέστρεψε.

Ὁ Μέτε Ντουῦτσες ἐξαφανισμένος στὸν Αὐτονομικὸ Ἀγῶνα σήκωσε κεφάλι στὴν Ἰταλοκρατία τοῦ 1917 πάλι.

Φτάνει στὴ Στάνη τῶν Κολοβαίων γιὰ τὸ τζελέπι συνοδευόμενος ἀπὸ τρεῖς ὀπλοφόρους τζαντερμάδες.

Ὅταν τὸν εἶδε ὁ Βασίλης Κολοβός :

—Ἦρθε ἡ ὥρα σου! τοῦ εἶπε. Τὸν

σκότωσε. Τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι καὶ τὸ ἔφερε στὸν Τσαμαντᾶ, στὸν τάφο τοῦ ἀδελφοῦ του Τσάβου.

—Ἀδερφέ μου, τοῦ φώναξε, ἡσύχασε τώρα, πῆρα τὸ αἷμα πίσω.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὸ Δέλβινο, στὴν Τσαμουργιά, στὴ Σωτήρα. Κατέφυγε στὴ στάνη τοῦ Μητροκώστα, στὸ Περιστέρι τοῦ Μετσόβου.

Ὅπως εἶδαμε ὁ Βαγγέλης εἶχε ἀνοίξει τὸ χάνι στὰ Γιάννινα. Ὁ Βασίλης πῆρε γαῖες στὸ Κιλκίς. Μὲ τὰ κατορθώματά του ἔγινε φίλος τοῦ Σπυρομίλιου καὶ τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Βενιζέλος εἶπε τοῦ Σπυρομίλιου :

—Ἄστα, Σπυρομίλιο, ἔπαιξα τὴ Βόρειο Ἡπειρο στὰ χαρτιά μὲ τὸν Κλεμανσῶ καὶ τὸν Πουαγκαρέ καὶ τὴν ἔχασα!

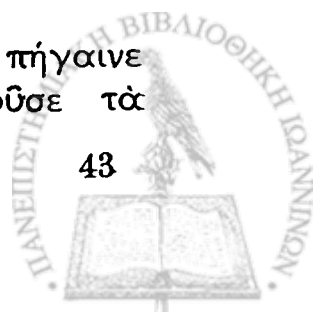
Καὶ ὁ Σπυρομίλιος τοῦ ἀπάντησε :

—Παίρνεται μὲ τὸ πάλια Πρόεδρε καὶ ὄχι μὲ τὸ πέννα!

Ὁ Βασίλης ἔκαμε γαμπρὸ τὸ Γιάννη Ρέτζο μὲ τὴ Μαρία Κολοβοῦ. Ἀπόχτησαν δυὸ παιδιά, πού ζ ι ο ὕ ν ε καὶ σήμερα.

Μετὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας στὸ Λοῦρο οἱ Ρετζαῖοι πῆγαν στὴ Ρουμανία. Καὶ τότε ἔγραψε ὁ Βασίλης Κολοβός στὴ Σωτήρα, στὸ Βασίλη Λάμπρο, ἀπ' ὅπου ἔχω καὶ τίς πληροφορίες, νὰ πάει στὸ Ἀργυρόκαστρο, εἶχε γίνει τότε ἡ Ἀλβανία, νὰ θγάλει διαβατήρια νὰ πᾶνε οἱ Ρετζαῖοι στὴν Ἀμερική, πού δὲν τὸ κατώρθωσε. Καὶ δικασθῆκαν καὶ καταδικασθῆκαν ὅπως εἶναι γνωστό.

Στὰ 1937—38 ὁ Βασίλης πῆγαινε στὸ Λουτράκι καὶ μολογοῦσε τὰ

κατορθώματά του μεταξύ τῶν ὀπείων καὶ τὸ φόνο τοῦ Μέτε Ντουῦ-
τσε.

Καὶ ἡ Κοσιοβιτσινή Βασίλω Πέ-
τρου Λιδοπούλου ποὺ κάνανε πα-
ρέα μὲ τὸ Γέρο της.

— Καὶ πῶς κοιμόσουνε, θρὲ Βα-
σίλη, ὕστερα ἀπὸ τὸ σκοτωμό;

— "Α Πέτραϊνα, τῆς εἶπε. Ἄφ'οῦ
πῆρα τὸ αἷμα πίσω κοιμόμουνα πιὸ
ξαλαφρωμένος.

Στὸ 1941, θρισκόμενος στὸ Κιλ-
κίς εἶχε στὴν κυριότητά του πολυ-
βόλο καὶ μ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ φράχτη
τοῦ χτήματός του μὲ σουλιώτικη
καὶ σωτηριώτικη καρδιά χτύπησε
τοὺς Γερμανούς, ποὺ περνοῦσαν
συντεταγμένοι. Τί ἐπηκολούθησε
μπορεῖ νὰ μαντέψετε.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΙΑΚΑΡΗΣ

Πρόεδρος Ἀδελφότητος Κοσιοβί-
τσας, διπλανὸ χωριὸ ἀπὸ τῆ Σω-
τήρα "Ανω Δροπόλεως.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΑΠΟΣΤ. ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΣ

Τὸ πόσο σημαντικὴ εἶναι ἡ προσφορά
τοῦ π. Προέδρου τοῦ Ὀρειβατικοῦ Ἰωαν-
νίνων καὶ Καλλιτέχνη κ. Ἀποστ. Βερτό-
δουλου μᾶς ἔχει δοθῆ εὐκαιρία πολλὲς φο-
ρὲς νὰ τονίσουμε.

Καὶ δὲ θὰ κουραστοῦμε νὰ ἐπαναλά-
βουμε τί ὀφείλει ἡ Φυσιολατρεία, ἀλλὰ
καὶ ἡ Τέχνη καὶ ἡ Ἱστορία τῶν Ἰπει-
ρωτικῶν Μνημείων στὸν ἀκούραστο αὐτὸν
πεζοπόρο.

Ἡ νέα ἀπεστολὴ περιλαμβάνει καινούρ-
γιες ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες ἀπὸ ἔξω
τὸν Ἰπείρωτικὸ χῶρο, ποὺ θὰ ἴδουν τὸ
φῶς τῆς δημοσιότητας στὴ συνέχεια τῶν
Δελτίων.

1) Στὸ Μιχαλίτσι ἀποψη ἐπιβλητικοῦ
καμπαναριοῦ. Στὸ βάθος τὰ Τζουμέρκα.

2) Ἀποψη Προφήτου Ἡλιοῦ Ζίτσας
προτοῦ περιχαρακωθῆ ἀπὸ τὴ σημερινὴ
ὀργιώδη θλάστηση, ποὺ τὸν ἐξαφάνισε καὶ
ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀπὸ κοντά. Ἡ φωτογραφία
εἶναι: πολὺτιμη διότι ἔχει καὶ τὸν ἀρχαιο-
λόγο NICOLAS HAMMOND.

3) Στὴν Πράμαντα - Βρύση τῆς κεν-
τρικῆς πλατείας.

4) Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν τελετὴ θεμε-
λιώσεως Ναοῦ στὸ Χάν: Δελβινακίου, τὸ
1939.

Εἰκονίζοντα: μεταξὺ ἄλλων ὁ Μητρο-
πολίτης τότε Ἰωαννίνων Σπυρίδιον Βλά-
χος καὶ ὁ στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς 8ης
Μεραρχίας Χαράλ. Κατσιμήτρος.

5) Τὸ ἐκκλησάκι: τῆς Παναγίας στὴν
Ὀλύτσικα (ὕψ. 1613).

6) Χειμῶνας στὸ Μιτσικέλι. Στὴ δρύ-
ση ἐπάνω ἀπὸ τὸ Καταφύγιον.

7) Μονὴ Μακρίνου. Στὸ βάθος τὸ Ἐ-
λατοχώρι (Τσερνέσι) τοῦ Ζαγοριοῦ.

9) Ὀρειβάτες τοῦ ΕὐΣ Ἰωαννίνων
στὴ Γκραμπάλα.

Γεννήθηκε στὸ Ἰωάννινα. Διατέλεσε
γιὰ μιὰ τριακονταετία ὑπάλληλος στὸ
Γραφεῖο Σχολικῶν Κριτίων καὶ μὲ τὴν

Ἐσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΕΙΣΦΟΡΩΝ

Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα συνεχίζεται κάτι, πού δὲν ἔχει εὐκολα προηγούμενο. Εἶναι τὸ δημόφησιμα τῆς ἀγάπης τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας», πρὸς τοὺς φίλους τῆς, τὰ Μέλη τῆς καὶ τοὺς Ὑποστηρικτάς τῆς καὶ αὐτῶν, πού ἀνταποκρινόμενοι, τῆ στήριξουν μὲ τίς πάσης φύσεως αὐτοπροαίρετες εἰσφορές τους. Κρίκοι αὐτῆς τῆς ἀλυσίδας τῆς ἀγάπης σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπάνθρωπους καιροὺς, πού ζοῦμε εἶναι αὐτὸ τὸ μῆνα, οἱ:

Ἡ σημερινὴ στήλη τοῦ Δημοφήσιματος τῆς Ἀγάπης ἀρχίζει μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἐταιρείας καὶ ἄμισθο Συντάκτη τοῦ Δελτίου, πού ἤθελε — γιὰ καὶ καλὰ — νὰ πληρώσει... συνδρομῆ. Σὲ παρατήρηση τοῦ Διαχειριστοῦ μας ὅτι ἐκεῖνος προσφέρει ἄλλου εἶδους ὑπηρεσία ἐπέμεινε

ἀπειλώντας ὅτι ἂν ὁ Διαχειριστὴς ἐπιμείνει στὴν ἄρνησή του, θὰ καταθέσει τὴ συνδρομὴ του στὸ Ταμεῖο Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων καὶ θὰ κοινοποιήσει μὲ δικαστικὸ κλητῆρα τὸ Γραμματεῖο καὶ ἂν τοῦ... βασταίει ἄς μὴ τὸ εἰσπράξει. Κατόπιν αὐτοῦ ὁ Διαχειριστὴς εὐσέπραξε παρ' αὐτοῦ (γιὰ τὸ καλὸ παράδειγμα, ὅπως τοῦ εἶπε) τὸ ποσὸ τῶν δρχ. 500.

Καὶ τὸ καλὸ παράδειγμα τὸ ἀκολούθησε ἀμέσως ὁ παρὼν στὴ συζήτησιν Ἀντιπρόεδρος κ. Κώστας Ἐξαρχος μὲ δρχ. 500.

Ὁ ἀπὸ τοὺς Δωρητὲς τῆς Ἐταιρείας δικαστικὸς κ. Νίκος Πολυμερίδης νέα εἰσφορὰ του 1000

Ὁ κ. Ἀργύρης Ντούσιας γιὰ τὸ Δελτίο 500

Ὁ δόμτιμος Καθηγητὴς κ. Ἰωάν.

ἐπιβλεψὴ του ἔγιναν τὰ περισσότερα Σχολικὰ κτίρια στὸ Νομὸ Ἰωαννίνων. Τώρα ὑπηρετεῖ ὡς Τεχνικὸς στὴ Μητρόπολη Ἰωαννίνων καὶ ἀσχολεῖται ἰδιαίτερα μὲ τὴ συντήρησιν τῶν Ἀρχαίων Μονῶν καὶ Νῶν. Διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ Ὀρειβατικοῦ Ἰωαννίνων. Εἶναι δεινὸς ὀρειβάτης καὶ ἔχει ἀνεβεῖ στὰ περισσότερα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος. Πέντε φορές στὴν ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ ΟΛΥΜΠΟΥ «Μύτικας» ὑψ. 2917 μ.

Ἐρασιτεχνικὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴ φωτογραφικὴ τέχνη. ἔχει πραγματοποιήσῃ πολλὰς προβολὰς ἐγχρωμῶν διαφανειῶν στὴν Ἀθήνα, Ἰωάννινα, Κέρκυρα καὶ σὲ ἄλλες πόλεις.

Οἱ ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες του ξε-

περνᾶνε τίς 20.000 καὶ οἱ ἐγχρωμὲς διαφανεῖς (σλάιτς) τίς 13.000.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ὁ κ. Ἀναστ. Εὐθυμίου μᾶς στέλλει :

1) Φωτογραφία τοῦ ἀνταρτικοῦ Σώματος Σιδέρη τοῦ 1912.

2) Φωτογραφία ἐρειπωμένης μπίτσας. (ὑπογείου) Ζεϊνέλ Μπέη στὴν Κόνιτσα.

3) Τοξωτὴ ἐξώθυρα τοῦ σεραγιοῦ τοῦ Ἐλμάζ Μπέη στὴν Κόνιτσα, πού ἔχει πιά κατεδαφιστῆ.

(1) Κ ο υ τ σ ο μ ἄ ν ε ς. Κοντογούνη μάλλινο ὑφαντὸ μὲ κοντὰ μανίκια.

(2) Μ ο ἰ ρ α. Χαβαλές, ἐνόχληση.

(3) Τ ζ ε λ έ π ι κ ο. Φόρος αἰγοπροβάτων.

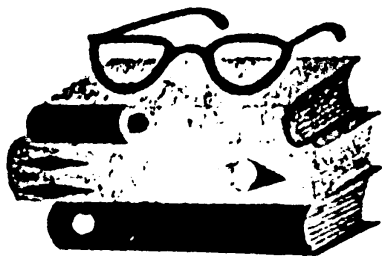

Από αριστερά προς τα δεξιά: Ο Στέλιος Μπελλός, η δήσημόνητη Αιμίλια Καμτσιού και η Καλλιόπη Κ. Άνα Πολυτίμου - Παπακωνσταντίνου.

Παπαζαχαρίου, ὁμοίως	250	ἔργο, νέα εἰσφορὰ	1000
Ἡ κ. Θάλεια Βασιλείου Μιχαηλίδη, ἐπὶ ἔτη τελώντας μνημόσυνο τῶν προσφιλῶν της νεκρῶν, στή μνήμη τοῦ ἀδελφοῦ της Καθηγητῆ Γεωργ. Μιχαηλίδη Εὐεργέτη τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων	5000	Ἡ κ. Κική Καλαμίτση, γιὰ τὸ Δελτίο	250
Ἦ κ. Χριστ. Κ. Πραμαντιώτης, ὁμοίως	500	Ἡ κόρη της, λαογράφος, Δις Κατερίνα Καλαμίτση	250
Ἦ κ. Χριστ. Κ. Πραμαντιώτης, ὁμοίως	500	Ἦ κ. Φωκίων Σκευδέρης εἴκοσι δύο χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του Ἐθνικοῦ Ἀγωνιστῆ Κων. Σκευδέρη, Ἐκδότῃ τοῦ «Πελασοῦ» καὶ Βουλευτῆ Κορυτσᾶς στέλλει ἀδιάλειπτα στήν Ἐταιρεία στή μνήμη του	2000
Ἦ Ἰατρός ἀπὸ τὰ Γιάννινα κ. Πᾶνος Γιωθάννης, στή μνήμη τοῦ ἐπίσης ἱατροῦ Γεωργ. Γιαννοπούλου	1000	Ἦ Ἀρχίατρος καὶ γλαφυρὸς λογογράφος κ. Κων. Ντούλας στή μνήμη τῆς ἀλησμόνητης, «Δέσποινας τῶν Ἀγγέλων» ὅπως πολὺ ἐπιτυχημένα ἔγραψε, Αἰμιλίας Κάμτσιου, πού ὁ θάνατός της στὰ 49 τῆς χρόνια, στὸ ἀπόγειο τῆς ἀκμῆς της, μᾶς ἔκαψε ὄλους	1000
Ἦ τακτικός σὲ κάθε ἔκδοσι κ. Δημοσθένης Παπαδόπουλος ἀπὸ τὸ Βόλο	250	Ἦ κ. Νικόλ. Γάγαλης γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἦ κ. Νέλλη Λιάμπη, πού ἡ οἰκογένειά της εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἐταιρεία ἀπὸ τὸ 1906 στή μνήμη τοῦ πατέρα της Ἰωάννη Λιάμπη.	3000	Ἦ κ. Τάσος Ζήσης στή μνήμη τοῦ γαμπροῦ του Λεωνίδα Τσόνα ἀπὸ Σιταριά Πωγωνίου	1000
Ἦ Πωγωνίσιος (Μέγγουλη) λαογράφος κ. Σταῦρος Καρδῆμας, μαζὶ μὲ «Καστρινοῦ ἀγέρα» συνδρομῆ τοῦ Δελτίου	500	Ἦ συντ)χος Ἀστυνομικός κ. Χριστόφ. Κοσίβας στή μνήμη τῶν προσφιλῶν Γονέων καὶ Ἀδελφῶν του	1000
Ἦ κ. Λάκης Ἐξάρχος ἀπὸ τὰ Γιάννινα ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων σκοπῶν	1000	Ἦ κ. Ἀλεξ. Δημητριάδης καὶ ἡ ὀδοντίατρος θυγατέρα της κ. Αὐρηλία Κωστάκη - Δημητριάδης, νέα εἰσφορὰ τους γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς	1000
Ἦ ἀρχιτέκτων κ. Ἐρικ. Ἰωαννίδης συντρέχει ἀδιάλειπτα τὴν Ἐταιρεία. Γιὰ τὸ Δελτίο	1000	καὶ γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἦ κ. Βασίλ. Βρέλλης γιὰ τὴν ἴδια αἰτία	1000	Ἦ Εὐεργέτης τῆς Ἐταιρείας κ. Νίκος Παπασωτηρίου τακτικὰ καὶ ἀδιάλειπτα μᾶς προξενεῖ συγκινήσεις, αὐτὲς πού μᾶς δέ-	
Ἦ κ. Ἀνδ. Γούσια ἔχοντας πάντα στοὺς διαλογισμοὺς της τὴν Ἐταιρεία καὶ τὸ πνευματικὸ της			

- νουν σφιχτά με την Έταιρεία, την Ίδέα της, τὸ Ἔργο της, στρατευμένοι στὴν ὑπηρεσία της κοντὰ εἴκοσι χρόνια, τὸ τακτικό του ἔμβλημα 20.000
- Ὁ γεωπόνος ἀπὸ Θεσσαλονίκη, κ. Ἐπαμ. Βαδίλης γιὰ τὸ Δελτίο 500
- Ὁ συντηχης ἐ. ἀ. κ. Θ. Κατσάρης ὁμοίως 500
- Ὁ ἐ.ἀ. ἀνώτερος ἀξιωματικός κ. Ἀναστάσιος Παπᾶς γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς 1000
- Ὁ κ. Μιχ. Κάλλος τὴν τακτικὴ δωρεὰ του στὴ μνήμη τῆς ἀλησιμόνητης συζύγου του Ξενίας 1000
- Ὁ κ. Ἐλευθ. Σπυρόπουλος συντηχης ἐ.ἀ. ἀπὸ Σωπικὴ Πωγωνίου Β. Ἠλείρου πέραν τῆς συνδρομῆς του ὡς μέλους τῆς Ἐταιρείας γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς τῆς 1200
- Ὁ κ. Χρήστος Ἀλεξίου γιὰ τὸ Δελτίο 500
- Ὁ φίλος τῆς Ἐταιρείας καὶ τῶν Ἠπειρωτῶν Φυσιολάτρης καὶ πνευματικός ἀνθρωπος Κρής κ. Παναγ. Χατζηδάκης νέα εἰσφορά του 1000
- νέοι Ρυθμοί. Ποιήματα. Ἀθήνα: 1981.
- Κώστα Π. Λαζαρίδη: Μπάγια - Βιβλίο Δεύτερο. Γιάννινα 1980.
- Φρίξος Τζιόβας: Χρονικὸ τῆς Δοβράς (1856—1859) Γιάννινα 1981.
- Βαγγέλης Χ. Παπᾶς - Παμφίλης: Ἀλληλογραφία τῆς ἐποχῆς. Ποιήματα. Ἀθήνα 1981.
- Ἀλέκου Βασιλείου: Βασίλης Κραψίτης. Ἀθήνα 1981.
- Σούλας Τόσκα - Καμπᾶ: Λαογραφικά Ἀρχιεῖας Θεσσαλιζῶν Ἀγράφων. Ἀθήνα 1981.
- Ἡ Διεθνὴς πολιτικὴ ἡγεσία γιὰ τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα. (Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα ἀριθ. 10), Ἀθήναι.
- Ἰωάννου Γ. Παπαϊωάννου : Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου. Ἀθήνα: 1981.
- Στ. Μπέττη: Δημήτριος Νικολίδης ἢ Ζιτσαῖος. Γιάννινα 1968.
- Πυρρὸς τῆς Βορείου Ἠλείρου (Ἀθῆναι), φ. 32, 34 (1978) 37, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 47 (1979) 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57 (1980) 58, 59, 60, 61, 62 (1981).
- Θεοδώρινα (Ἀθῆναι) φ. 90, 91, 93, 94 (1979) 95, 103, 104, 105, 106 (1980) 107, 108, 109, 110—111 (1981).
- Βουργαρέλ: (Ἀθῆναι) φ. 14 (1979) 16, 17, 18, 19, 21 (1980) 22, 23, 25 (1981).
- Παλμὸς τῆς Ἀετόπετρας (Ἀθήνα) 96, 97, 98, 99, 100 (1980) 101, 102, 103, 104 (1981).

Ἐλάβαμε τὰ ἑξῆς βιβλία:
—Ἄλκη Μυρσίνη - Μάνθου: Παληοὶ καὶ

Πελ. Οἶκ.

